

Mladiksa

RODNA IN UNIVERZITETNA KNJIŽNICA

Trieste - agosto 1997

L. 4000

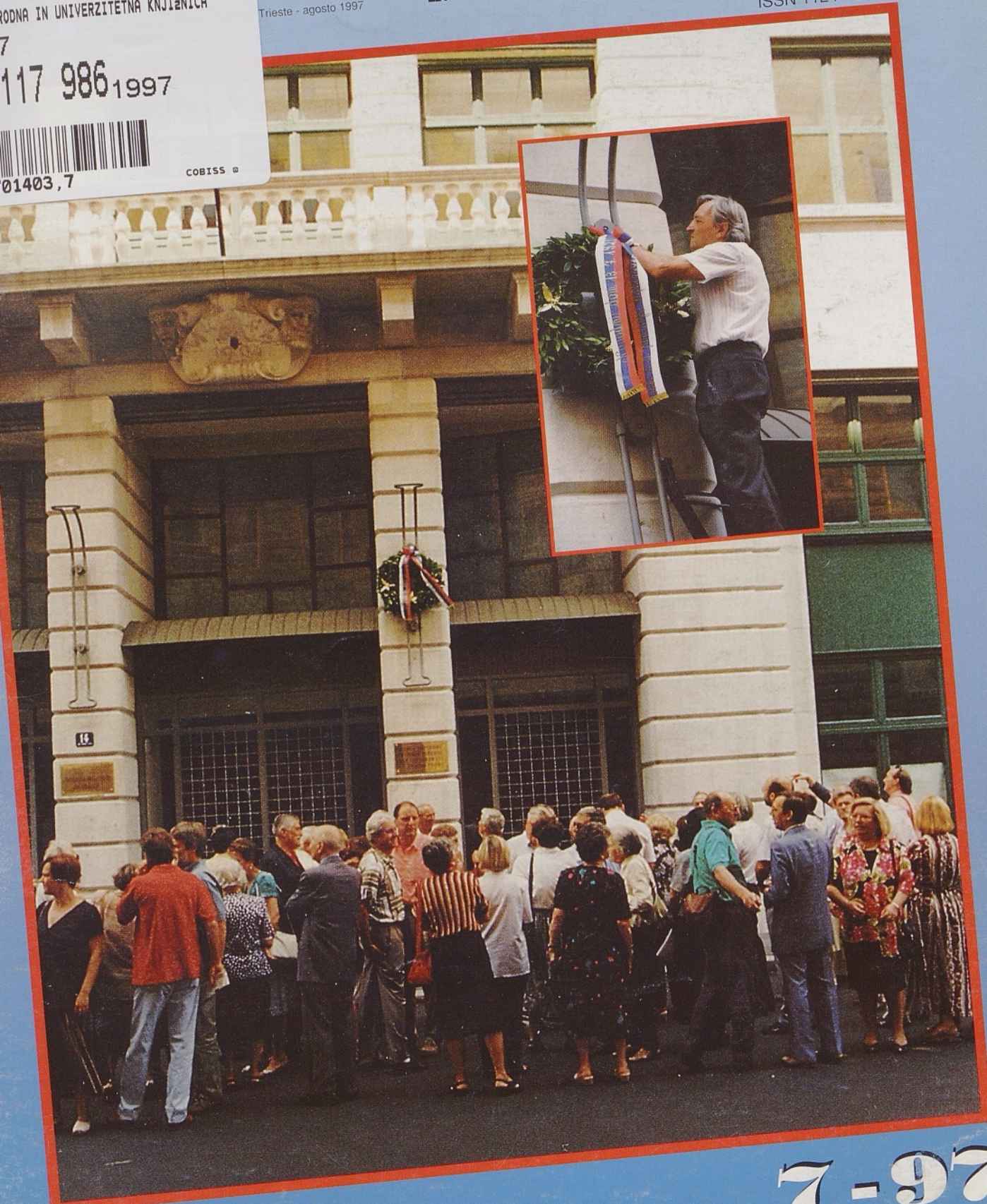
ISSN 1124 - 657X

7
117 986 1997

01403,7

COBISS ©

7-97

MLADIKA 7

IZHAJA DESETKRAT V LETU
LETO XLI. 1997

KAZALO

Marino Qualizza: Za kaj mora skrbeti duhovnik	129
Pomagajmo jim živeti	130
Katarina Mahnič: Križišče	131
Mogoče vas bo zanimalo zvedeti, da	133
Pod črto	134
Iz arhivov in predalov: Padalci: dva odmeva	136
Alojz Rebula: Intervju	140
Bruna Pertot: Robidnica in ledena torta	143
Martin Silvester: Pesnik Tomislav Maretič	145
Antena	147
Vojko Arko: Slovenske smučarske tekme v Argentini	152
Martin Jevnikar: Zamejska in zdomska literatura (Marko Sosič; Igor Škamperle; Zbor- nik Radijskega odra; Boris Pahor)	154
Ocene: Knjige: Nemška knjiga o Slovencu (A.R.); Razsta- ve: Luciano Trojanis; Mario Magajna; Bogomila Doljak (Magda Jevnikar)	157
Novice Knjižnice Dušana Černeta	160
Na Platnicah: Pisma; Čuk na Obelisku; Za smeh	

Priloga: RAST 113-97

Zunanja oprema:
Edi Žerjal

Uredništvo in uprava:
34133 Trst, Italija, ulica Donizetti 3
tel. 040/370846 - fax 040/633307
Lastnik: SLOVENSKA PROSVETA
Reg. na sodišču v Trstu št. 193

Član USPI
(Zveze italijanskega
periodičnega tiska)

Posamezna številka Mladike stane
4.000 lir. Celoletna naročnina za Ita-
lijo 35.000 lir; nakazati na poštni
tekoči račun 14470348 - Mladika -
Trst. Letna naročnina za Slovenijo
35.000 lir ali enakovreden znesek v
drugih valutah. Druge države 40.000
lir (ali enakovreden znesek v tujih
valuti), po letalski pošti 50.000 lir.

Tisk in fotostavek:
"graphart", Trst, Drevored D'Annunzio 27/E
tel. 040/772151

XXXII. ŠTUDIJSKI DNEVI DRAGA 97

PARK FINŽGARJEVEGA DOMA, OPČINE, NARODNA ULICA 89

Petek, 5. septembra 1997

Ob 17.00: *Giorgio Banchig*

50 LET PO PODPISU MIROVNEGA SPORAZUMA

Analiza položaja slovenske manjšine v Italiji, stanje na
krajevni ravni s posebnim ozirom na Benečijo, perspektive,
ocena odnosov z Rimom in Ljubljano.

Sobota, 6. septembra 1997

Ob 16.30: *dr. Andrej Bajuk*

SLOVENIJA V EVROPSKIH INTEGRACIJSKIH TOKOVIH

Perspektive slovenskega vstopanja v Evropo pod vidikom
modernizacije državne uprave in preobrazbe finančnega si-
stema. Vzgoja za nove potrebe. Vloga civilne družbe in po-
sameznika.

Nedelja, 7. septembra 1997

Ob 10.30: *Klaus Einspieler*

IZVOLJENO LJUDSTVO IN NAROD V SVETEM PISMU

Sveto pismo pravi, da je Izrael izvoljeno ljudstvo. Kaj pa to
pomeni za Izraelove odnose do drugih narodov? Mar Izrael-
lova izvoljenost razvrednoti pomen drugih narodov?

Ob 16.00: *dr. Andrej Capuder*

ENOUUMJE 2000

Kaj nam obeta prihodnost, ali bolj ali manj prisilni jopič, ali
pa bolj ali manj razvidno svobodo? Razmišljanje med evrop-
skim in slovenskim prostorom.

*V nedeljo, 7. septembra, ob 9.00 bo za vse udeležence sv. maša, ki
jo bo daroval tržaški škof Eugenio Ravignani.*

DSI - ul. Donizetti 3 - 34133 TRST
Tel. (040) 370846 - Fax (040) 633307

SLIKA NA PLATNICI: Ob obletnici požiga Narodnega doma v Trstu je
Slovenska skupnost položila venec na pročelje obnovljene stavbe, v ka-
teri je danes visoka šola za prevajalce. Že čez nekaj dni je neznana roka
odstranila venec s slovenskim trakom. Glede na to, da ni na stavbi table z
napisom o njeni zgodovini in o arhitektu Fabianiju, ki je naredil načrte
zanjo, postane razumljivo, koga je venec motil. Če bi šlo za estetski videz,
bi namreč morali prej odstraniti ovenele vence v sosednji ulici Ghenga, ki
tam visijo že skoraj celo leto.

UREDNIŠKI ODBOR: Lilijana Filipčič, Ivo Jevnikar, Marij Maver (odgovorni urednik), Saša
Martelanc, Sergij Pahor, Ester Sferco, Tomaž Simčič, Breda Susič, Marko Tavčar, Neva
Zaghet, Zora Tavčar, Edvard Žerjal in Ivan Žerjal.

SVET REVIJE: Lojzka Bratuž, Silvija Callin, Marija Češčut, Danilo Čotar, Diomira Fabjan
Bajc, Peter Močnik, Aleksander Mužina, Milan Nemac, Adrijan Pahor, Brunna Pertot, Marijan
Pertot, Ivan Peterlin, Alojz Rebula, Peter Rustja in člani uredniškega odbora.

Za kaj mora skrbeti duhovnik?

Res je, da v življenju ne znamo nikoli zadosti. A te dni, se mi zdi, da je nastalo preveč mojstrov, učiteljev, ki učijo nas duhovnike, kako se opravlja naše delo. Seveda moramo biti hvaležni vsakomur, ki nam pomaga, da bomo vedno bolj pametni in skrbni v našem delu. Toda mislim, da niso prav nezainteresirane nekatere pobude in nekateri nasveti, ki nam jih te dni ponujajo. Smrdi po zasmojenem.

Kadar začnejo šteti, katera opravila moramo opravljati in katera ne, vsak razume, da nekaj ne gre. Povejmo odkrito. Po predstavitvi knjige o mračnih letih Benečije se niso ustavile polemike ali bolj umirjeni nasveti nam duhovnikom, da se ne smemo vmešavati v politiko, v zgodovino, v probleme slovenske manjšine. Mi moramo oznanjevati samo Evangelij in se tesno držati samo vere, pobožnosti, molitve, maše, posebno po italijansko.

A to nam ne pravijo samo nespametni ljudje ali pa pijanci ali pa tisti, ki hočejo delati, ne da bi jih kdo spomnil na njihove dolžnosti. Ne, to nam pravijo pametni, modri, pobožni in zmerni ljudje; nekateri so celo pohujšani, ker mi, namesto da bi delali za božjo pravico, skrbimo za človekove pravice.

Eni so nam kar očitno povedali, da prav nam je, če sedaj imamo težave s pravico; če bi se bili držali svojega stanu in ne bi orali v njivi, ki ni naša, bi sedaj bili veseli in brez skrbi. Neka pobožna in modra ženica nam je dejala: več Boga in manj politike, to je zdravilo za našo Benečijo.

Moram reči, da me vse to modrovanje skrbi, kot da bi tikali nos z mehkim in lahkim peresom. Na drugi strani pa me skrbi, ker se zavedam, da vsaj nekateri naši ljudje, in pobožni ljudje, so popolnoma pozabili, kaj je sveti Evangelij. Za to, seveda, smo krivi tudi mi duhovniki, ker smo prevečkrat usmerjali pozornost naših ljudi na neko vero, ki je bila tako daleč od življenja, da je razveselila posebno tiste, ki niso hoteli, da bi se vera zanimala prav za življenje in posebno za tiste reči, ki v življenju ne gredo prav, niso pametne, ker ljudje, ki jih opravljajo, jih uporabljajo za svoje privatne interese.

Preberimo nekoliko bolj pozorno Evangelij in bomo videli, da je v njem od začetka do konca skoraj ena sama polemika med Kristusom in ljudmi, ki nočejo sprejeti tega, kar Kristus pravi. In preberimo še enkrat ta Evangelij in bomo videli, da Kristus govori zares malo o "pobožnosti" in več o človeku, ki mora spoštovati človeka zavoljo Boga.

A kaj pravimo mi beneški duhovniki in zakaj se trudimo in skrbimo? Samo za to: da bi naši ljudje bili bolj spoštovani, kot so, in da bi se oni sami bolj spoštovali, kot se. In zakaj to? Ker verjamemo v Boga, ker vemo, da Bog res skrbi za nas; nas ima res rad, zato se tudi mi moramo imeti radi.

In če stvari ne gredo tako? Mi duhovniki imamo dolžnost, da povemo jasno in odkrito, da to ni pametno, da to ni krščansko, tudi če komu ni všeč. Ker če naša Cerkev ne služi nikomur, postane muzej, v katerem se ohranjajo stvari, ki jih nihče več ne potrebuje. Ker pa smo prepričani, da je krščanska vera moč in luč življenja, se moramo oglasiti vsakokrat, ko vidimo, da ta luč ugaša in ta moč peša.

A to se zgodi, ko človek ne spoštuje drugega, ko ga ne pusti govoriti v njegovem jeziku, celo v cerkvi. Če ne bomo povedali teh stvari, je boljše, da si izberemo drug poklic. A mi nismo te pameti, zato, tudi če marsikomu ne bo všeč, bomo nadaljevali po svoji poti. Brez strahu.

Marino Qualizza
Dom, št. 13, 15.7.1997

Pomagajmo jim živeti

Izhajamo že 41 let. Objavili smo na tisoče strani. Tudi dobrih, lepih in koristnih. Ne domišljamo si, da je bilo vse najboljše. V zamejstvu na revialnem področju požrtvovalno vztrajamo pri ohranjanju slovenske besede in pri širjenju duha, ki naj bi bil čimbolj vezan na krščanske vrednote in demokracijo. Pri tolikem delu - ker nismo popolni - nam je lahko kdaj tudi spodrsnilo. A ne bolj kot drugim.

Prav na to pa nas je pred kratkim želel opozoriti znanec po telefonu. Poklical nas je in nas opozoril, da smo zgrešili in zagrozil, da bo Mladiko odpovedal. Opozoril nas je na nesprejemljive teze v nekem članku v mladinski prilogi naše revije. Nič ni pomagal izgovor, da je članek izšel v prilogi, ki jo pišejo in urejajo mladi sami. Da bi bilo morda primerno na zgrešena stališča opozoriti s pismom ali drugim člankom, ki bi ga lahko objavili tudi v Mladiki.

Ta dogodek odpira vprašanja, za katera tu ni dovolj prostora, da bi jih obravnavali. Gre za cel sklop vprašanj okrog našega življenja in delovanja, ko vendar puščamo, da nas televizija, časopisi, radio, odrske predstave in vse drugo žali vsevprek, pa ne reagiramo. In se zbudimo ob enem samem spodrsnjaju, ki se je morda zgodil neizkušnemu mlademu človeku. Pa še takrat ne maramo z njim v dialog, ampak kar udrihomo po njem in po Mladiki. Oseba, ki je napisala članek, je mlada, odkrito išče odgovore na večna vprašanja sveta, v katerem mora živeti. Morda jih išče v napačni smeri? Toda ali bi bilo bolje, da bi jih iskala drugje? Ali nas ne zanima, kaj in kako mladi mislijo? Ali nas ne zanima, kakšne odgovore iščejo? Jim znamo odgovoriti ali jih bomo enostavno zavrnil in poslali po odgovore drugim?

Z odbijanjem in odpisovanjem smo prišli tja, kjer smo. Se ne bi morda nekoliko zamislili in začeli odgovarjati na izzive časa in dialogirati z mladimi? Ali raje vztrajamo na svojih pravih stališčih in se odpovedujemo dialogu s svetom in širjenju dobrih in pozitivnih misli med tistimi, ki so morda najbolj potrebni naše besede.

Morda bo kdo rekel, da nekaterih člankov enostavno ne bi smeli objavljati, da bi jih morali cenzurirati. S tem pa se je težko strinjati. Če članek ni žaljiv in je napisan v dobri veri, ga mora urednik resno vzeti v pretres, morda tudi nanj odgovoriti. Toda njegove objave ne more preprečiti v časopisu, ki ga urejajo mladi sami, ker bi pomenilo, da jim ne zaupa in da jim jemlje avtonomijo.

Nismo za to, da bi mlade pošiljali zaradi kakega članka naravnost v pekel. Raje se vprašajmo, kaj lahko naredimo, da jih rešimo pekla. Saj tako in tako tudi mlademu človeku danes ni lahko živeti.

Ali berete, koliko je med Slovenci - in tudi med mladimi! - samomorov? (V petih dneh kar devetnajst!)

Naj nam ne zameri gospod, ki ga z odgovorom verjetno nismo zadovoljili. Toda premalo nas je, da bi se kar sami odpisovali. Raje drug drugemu pomagajmo živeti.

Literarni natečaj "MLADIKE"

1. Revija Mladika razpisuje XXVI. nagradni literarni natečaj za izvirno še neobjavljeno črtico, novelo ali ciklus pesmi.
2. Rokopise je treba poslati v dveh čitljivo pretipkanih izvodih (format A4) na naslov MLADIKA, ulica Donizetti 3, 34133 TRST, do 31. decembra 1997. Rokopisi morajo biti opremljeni samo z geslom ali šifro. Točni podatki o avtorju in naslov naj bodo v zaprti kuverti, opremljeni z istim geslom ali šifro. Teksti v prozi naj ne presegajo deset tipkanih strani, ciklusi poezije pa naj predstavljajo samo izbor najboljših pesmi (največ deset).
3. Ocenjevalno komisijo sestavljajo: univ. profesor in kritik Martin Jevnikar, pisatelj Alojz Rebula, prevajalki in kritičarki prof. Diomira Fabjan - Bajc in prof. Ester Sferco ter odgovorni urednik revije Marj Maver. Mnenje komisije je dokončno.
4. Na razpolago so sledeče nagrade:
za črtico ali novelo:
prva nagrada 400.000 lir
druga nagrada 300.000 lir
tretja nagrada 200.000 lir
za pesem ali ciklus pesmi:
prva nagrada 200.000 lir
druga nagrada 150.000 lir
tretja nagrada 100.000 lir
5. Izid natečaja, ki je odprt vsem, ne glede na bivališče, bo razglašen ob slovenskem kulturnem prazniku - Prešernovem dnevu - na javni prireditvi in po časopisju. Vsi teksti ostanejo v lasti Mladike. Nagrajena dela bodo objavljena v letniku 1998. Objavljena bodo lahko tudi nenagrajena dela, za katera bo komisija mnenja, da so primerna za objavo.
Rokopisov ne vračamo!

Križišče

Katarina Mahnič

Tretja nagrada na literarnem natečaju Mladike

Točno ob osmih se postavi na enega od največjih križišč trimilijonskega mesta. Dve cesti se spuščata v dolino, tri lezejo v hrib. Tako pač izgleda od tam, kjer stoji. Ista stvar ima vedno več obrazov, odvisno s katere strani gledaš nanjo. Avtomobilisti spusta in vzpona najbrž niti ne opazijo, nista tako zaznavna, a če stojiš tukaj dvakrat na dan, dan za dnevem, imaš tudi naklone točno izmerjene. Vseokrog so postavljene kulise velikanskega, dobro ozvočenega teatra, tako se ji zdi. Če bi bila samo mimoidoča, bi težko verjela, da na tako neromantičnem kraju veter piha glasno, kot bi butalo morje. Da se po nenadni plohi začrta mavrica nad cesto, ki gre navzdol in če pripre oči, avtomobili izginjajo skozi pastelno obarvani nebesni obok. Ne bi je vsak dan razveselil pogled na mali rumeni avion, ki nekako ob pol devetih zakroži nad njo. In na dva ptičja para; vrani vedno opazi šele, ko s svoje priljubljene izvidniške točke, svetlobnega reklamnega panoja za pivo, motrita promet pod seboj. Kakaduja, bela z rumenim čopom, oznanjata svoj prihod z glasnim vreščanjem in pristaneta na visokih palmah ob nedavno dograjeni stavbi z uradi. Tudi palmi še ne stojita dolgo tam: sama je bila priča, ko so ju pripeljali, taki odrasli, dvajsetmetrski. Cel cirkus za dve palmi: kup strojev, da so ju sploh spravili pokonci, pa še zdaj vidno hrepenita po vlažnosti zelenih tropov. Tramvaji sopihajo po svojih tračnicah, kot bi po ulicah vozili vlaki. Na postaji tik nasproti njenega stojišča zacingljajo kot starinski vozički sladoledarjev. Tako pomirjujoče.

Leto nazaj se je ravno v tem predbožičnem času peljala nekaj postaj s starim tramvajem, tistim z lesenimi klopmi in usnjenimi visečimi držali, na progi proti morju. Temnopolti sprevodnik, mlad bujno kodrolas fant s čudovitim nasmehom in temnimi žarečimi očmi je ob prodajanju vozovnic, udobno naslonjen na leseni pult kabine, rahlo nagnjen naprej kot pridigar razlagal o Jezusu in ljubezni. Le veliko bolj preprosto, toplo, prepričljivo. Vmes je citiral odlomke iz Biblije ter trosil smehljaje, poglede, opravičila. Užival skratka! Začel je peti Sveto noč in nagovarjal najbližji par, naj pritegne napevu. Da nima posluha, se je napol v zadregi izgovarjala gospa. Plaho, obotavljajoče so počasi začeli prihajati glasovi z vseh strani. In kmalu je pel ves tram-

vaj. Fantu je uspelo iz njegovega na prvi pogled dolgočasnega opravila in njihovega vsakdanjega potovanja narediti filmski prizori. Vedno je občudovala ljudi, ki so dobro in z ljubeznijo opravljali svoje delo, kakršnokoli je že bilo in prijelo jo je, da bi tistega soparno deževnega decembrskega dne, štiri dni pred Jezusovim rojstvom, obsedela na tramvaju, poslušala simpatičnega mladeniča, in se peljala, peljala, peljala - do morja in dalj.

* * *

Jutra so bila vedno enaka, prav obredna. Le da so poletna že pošiljala tipajoče sončne žarke skozi nikoli umita okna in so bila zimska še potopljena v temo. Ura je zazvonila ob pol sedmih; stara pločevinasta budilka na treh majavih nožicah, ki je poskakovala, kot bi jo bilo strah lastnega glasu, dokler ni čez minuto izpeeta in negibna občemela na drugem koncu predalnika. Moški na postelji se še nekaj časa ni zganil, čeprav je široko odprtih oči strmel v strop. Vsako jutro ga je prevzel občutek nerazložljivega odpora do življenja, občutek tesnobne utrujenosti, nesmiselnosti vstajanja v ta večno ponavljajoči se vsakdan, ki se je že oglašal z ulice. Bil je samo trenutek, a nabralo se jih je že toliko, da je prav telesno čutil, kako se vsak novi globlje zarezuje vanj, tam nekje okrog srca in v temine drobovja.

Ko se je pol ure zatem bril pri umivalniku v kotu sobe, je zmagoslavno pomislil, da mu je kljub vsemu uspelo začeti dan. Iz oškrbljenega ogledala se je z njim spogledoval znani obraz; še vedno dovolj gladko čelo, ki je z odpadanjem las postajalo vedno višje, široki nos in redki brki prek srčasto oblikovanih ustnic. (Ona jih je imela rada). Z rahlo rdečico popokanih žilic obarvana lica. Majhna, žensko oblikovana in tesno h glavi pritisnjena ušesa. Kosmati, kratko nasajeni vrat. (Da je bikovski, so ga zbadali tovariši). Le sivomodre oči so bile nekoč drugačne: gledale so živo in zvedavo, zdaj pa so zrle vanj odsotno prazne, kot bi bile že davno mrtve. Navlekel je nase zamazanega modrega delovnega pajaca in grobe, oguljene gležnarje, pograbil prek stola vrženo platneno torbo, obrnil ključ in se težkih korakov napotil po zaprašenem, škripajočem stopnišču v skupno kuhinjo. Pol osmih.

“Glej, glej,” ga je že na vratih prestregel hripav, s cigaretnim dimom prepariran glas, “točen kot ponavadi. Lahko bi naravnali ure po tebi. Voda je ravnokar zavrela - hočeš, da še tebi pripravim čaj? Takega z mlekom?” Lastnica glasu je bila obilna, v obraz zabuhla ženska z redkimi, umetno pobeljenimi štrnastimi lasmi. “Jaz ga imam sicer raje s konjakom, a okusi so različni,” se je odkritosrčno zahehetala. “Zate bi žrtvovala nekaj kapljic; ko pride na svetlo druga svojat, ga raje skrijem na varno, drugače bi vse požlampali.” Rad je opazoval ljudi, že dolgo pa ni imel prav nobene želje po sporazumevanju z njimi. Na nek način se jih je celo bal in njegov strah ga je obdal s sicer prozornim, a neprebojnim zaščitnim zidom, tako da ni nihče več silil vanj. Razen onih, ki so poleg občutka za človeško dostojanstvo izgubili tudi pradedni, po živalih podedovani nagon razbiranja nevidnih signalov, utripajočih okrog vsakega posameznika. Takšne je izločil sam. Tudi zdaj so besede tekle mimo njega, ne da bi se zmenil zanje; niti slišal jih ni, kaj šele, da bi odgovoril ženski, ki se je tako trudila, da bi mu ustregla. Z vajeno kretnjo je na štedilnik pristavil novo posodo z vodo in med čakanjem odsotno žvečil kos z margarino namazane kruha. Čaj je zvil vase skoraj v istem trenutku, ko je z vrelo tekočino prelijl čajne lističe. “Saj se ti bo jezik skuhal - pa saj ni itak za nobeno rabo,” je zapletajoče momljala sostanovalka, po kuhinji pa se je že razlezel vonj alkoholnih hlapov. “Pa šefa pozdravi; vprašaj ga, če bi mu prav prišla tajnica.” Menda ji je bila domislica všeč, saj ga je njen rigajoči, na davljenje spominjajoči krohot spremljal ven na ulico.

“Ti, povej, a ga je že skrnila, coprnica stara? Pa ravno zaradi poštenega požirka sem danes bolj zgodaj vstal. Če jo zalotiš, ko si ‘redči’ čaj, ti ponavadi ne odreče. Glej, glej, spet so enega zaštilali. Sredi belega dne. V centru.” Pretegnjen možakar nedoločljive starosti in zaraščenega obraza, s povešenimi rameni, na katerih je v vročih in hladnih dneh visela oguljena volnena suknja, mu je pod nos molil naslovno stran časopisa, ki ga je pred nekaj trenutki sunil iz sosedovega nabiralnika. Vsako jutro je bil na vrsti nekdo drug in tudi sosed je moral izbrati drugega. Časopis pa je bil na razpolago vsem, dokler ni ob koncu dneva, pomečkan in zamaščen, spet romal tja, od koder so ga potegnili. “Pa ne, da ti ga je privoščila toliko, da še ust ne znaš več odpreti, a? Seveda, ti si nekaj boljšega, vsako jutro takole točno odkorakaš na delo. Ampak, če bi povedal, kar vem, bi pokopali od smeha, o ja, če bi...” je škodoželjno razpredal stari, modri delovni pajac pa je že izginjal na koncu cvetočega uličnega drevoreda.

* * *

Ne, če ne bi tako nujno potrebovala denarja, gotovo ne bi začela z delom na križišču. Nikoli ni marala

naglice, nestrpnosti, natrpanosti. Ponavadi jo je v bespravilo že malo daljše čakanje na zeleno luč, zdaj pa tukaj potrpežljivo pritiska na gumb semaforja in spravlja otroke čez cesto. Lepa, iz krušne matere Anglije prenešena navada cestnih varuhov, ki ob začetku in koncu pouka stojijo na vsakem šolskem prehodu in večjem križišču, ji je padla v oči kmalu po prihodu v to daljno deželo: oranžnobelo pelerino in bel klobuk z oranžnim trakom je bilo težko zgrešiti. Tisti pred šolami so prenašali naokoli lesene loparje z napisom STOP, zato so jih otroci klicali “lolipop” - lizika. Vsaj to ji je bilo s semaforjem prizanešeno, so pa nanju s sodelavko pogosto letele muzajoče pripombe mladeničev: “Kaj nista malo premladi, puncici?” saj sta opravljali delo, za katerega so se ponavadi prijavljali upokojenici.

Kakor koli že, križišče je bilo svet zase. Uniformirani otroci so jo pravzaprav še najmanj zanimali: večina srednješolci, večji in težji od nje, pretirano razviti, že kar nezdravo napihnjeni. Punce brez vsakega šarma in fantje brez zanimanja za karkoli, celo za dekleta. Noge so vlekle za seboj kot pohabljeni, vsi navznoter obrnjene, kot bi bilo to moderno. Preveliki čevlji so bili tukaj nekaj normalnega, celo zgledno oblečene ženske so si privoščile salonarje, ki so ob vsakem koraku grozili, da bodo odšli svojo pot. Pa strgane nogavice in lase, še mokre od jutranjega tuširanja. Seveda je bila tudi kakšna gospa od glave do pete urejena kot se spodobi, ampak skoraj vedno je po nekaj izmenjanih besedah ugotovila, da prihaja iz Evrope, ali da so vsaj njeni starši odrasli tam. Moški so bili za spoznanje dostojnejši, le da poslovneži z briljantino v laseh in poslovnim kovčkom v roki pod belimi srajcami niso nosili spodnjih majic in so imeli kravate zataknjene v napsrskih žepih. Da se že na poti ne spotiš okrog vratu, ji je razložil fant, ki je vedno lovil rdečo, da sta imela nekaj minut za pogovor. Od rasnih značilnosti v tej deželi številnih narodov pa je bila na križišču najopaznejša in najbolj nadležna histeričnost Azijcev, ki bi raje končali pod kolesi avtomobila kot zamudili tramvaj.

Najljubši so ji bili “božji otroci”, nekateri umsko zaostali, drugi preprosto od življenja zdelani. Prvi so ji mahali in jo pozdravljali že z druge strani ceste in bili strašno hvaležni za kratek pogovor, čeprav omejen na kratke enozložnice, ker ni pretirano razločila njihovega brbljanja. Le kimala je in se jim smejala in tu in tam izpustila kakšen zategel “ooo” ali “aaa” v znak pritrditve. Radi so se jo dotikali, jo pobožali po licu, prijeli za roko.

Velikokrat se je spomnila tramvajskega sprevodnika - kako malo je treba, nič pravzaprav. Razočarani so bili odmaknjeni, zadržani, nekje daleč stran. Med njimi možakar, ki je vsako jutro, točen kot ura, prikorkal v delovni obleki in s torbo prek ramen ter obsedel

na obcestnem zidku. Skorajda se ni premaknil, le glavo je obračal in si tu in tam nekje mrmral v brk. Postaven moški je moral biti nekoč, širokopleč, z zapeljivimi ustnicami. Kakšno zgodbo skriva v sebi, je razpredala in si jo včasih kar izmislila, tako je čas hitreje minil. Nekega jutra, ko je zapuščala križišče, jo je prenetil in pretresel prizor s tolsto ostarelo pijanko v tesno oprijetih hlačah in trebuchom, ki je nemarno kukal izpod prekratke, globoko izrezane majice. Stopala je vzdolž ograje iz cvetočega hibiskusa, počasi in nesigurno, a pokončno vzravnano, kot bi tako hotela prikriti svojo vinjenost. Ustavila se je, s tresočo roko odtrgala rdeči cvet in si ga zataknila za uho, med zamaščene, štrenaste, pobeljene lase. *When you'll come to San Fransisco, will you wear a flower in your hair?*... se je spomnila pesmi, na katero je bila nora kot najstnica. Ampak nikoli ni pomislila, da ženska, opevana v njej, morda ni mišljena kot mlada, lepa deklica. Bolj kot spomin. Ko boš prišla, ni važno kam, ni važno kakšna, nosi rožo v laseh... - tako bi moralo iti besedilo. Da te bom spoznal...

* * *

Miže je stala pod vročo prho, ko je do nje priplaval vonj po prežganem. Kot vsako jutro je prepozno vstala in spet pozabila, da se toaster že nekaj časa ne izkloplja sam. "Lota, Lota," je divje kričala, medtem ko se je zavijala v brisačo in tekla proti kuhinji. O hčeri ni bilo ne duha ne sluha, izginila sta tudi njen površnik in šolska čepica, čeprav se je pouk začel že ob devetih. Bila je v letih, ko je mati le nepotrebna ovira na vznemirljivi življenjski poti, posuti s skrivnostmi, katere je mogoče deliti le s prijateljicami ali sošolkami. Poganjajoče prsi je sramežljivo skrivala pod ohlapnimi majicami, hkrati pa nobeno krilo ni bilo dovolj kratko za razkazovanje dolgih nog. Bujne, skoraj do pasu segajoče rdečkaste lase si je krtačila kar naprej in lahko je ure in ure stala pred ogledalom. Nekaj čudnega se je vtihotapilo v njen izraz, nekaj neprijetnega, čeprav je bilo porojeno le iz strahu pred neznanim in uporne trmoglavosti to priznati. Zнала je biti nežna in ljubeča, kot mlada muca se je smukala okrog matere, že naslednji hip pa je histerično izbruhnila zaradi nepomembne malenkosti.

"Narobe je, da sva bolj prijateljici kot karkoli drugega," je jezno mrmrala, saj si je pri reševanju zoglenega kruha opekla prste. Skozi odprto okno je proti jutranjemu soncu osvobojeno zaplaval oblak dima. Poslovala se je od zajtrka, kar v kuhinji odvrгла brisačo in začela hlastno brskati po polprazni omari. Ja, prala pa res že dolgo ni; ob vsakodnevnem pospravljanju tujih hiš jo je pogosto minilo spraviti v red lastno stanovanje. Čeprav ji je bilo to delo všeč, bolj kot karkoli, kar je počela doslej. Tako neodvisno se je počutila, ko je

V slovenska obzorja in čez...

Mogoče vas bo zanimalo zvedeti, da...

- da je bil znani italijanski pesnik in Nobelov nagrajenec Giosuè Carducci, kakor je danes razvidno iz dvanajstih knjig njegove korespondence, v svojih osebnih stikih in v svojih pismih opolzek in kvantaški...
- da so bili od 16. do 19. junija v kamniškem Zavodu za usposabljanje invalidne mladine, ob petdesetletnici obstoja te ustanove, dnevi romske (ciganske) kulture, ko so poleg ciganskih iger in legend prikazali tudi ciganske plesne in cigansko pečenje krompirja...
- da je v reviji Slovenski jezuiti izšel intervju s petindevetdesetletnim jezuitskim bratom Friderikom Padovnikom, do danes najstarejšim slovenskim jezuitom, in da je na vprašanje: "Kaj mislite o slovenski politiki?" odgovoril: "V njej prevladuje hudobec". Na vprašanje: "Ali imate kakšen nasvet za dolgo in zdravo življenje?" pa je kratko odgovoril: "Zmernost"...
- da je Martin Lee, voditelj demokratičnega gibanja v Hong Kongu, ki ga je Anglija pravkar prepustila Kitajski, katoličan, ki vsak dan hodi k obhajilu (tudi zadnji angleški guverner Chris Patten je bil katoličan)...
- da bo vatikanska pošta v triletju 1997-1999 izdala serijo 27 ovojnic znamk v spomin vseh papežev, povezanih z vsemi jubileji v zgodovini in da so za letošnje leto predvidene sledeče emisije: 1. emisija 10. marca 1997: Bonifacij VIII. 1300, Klement VI. 1350, Urban VI, Bonifacij IX. 1390; 2. emisija 10. junija 1997: Bonifacij IX. 1400, Martin V. 1423, Nikolaj V. 1450; 3. emisija: 10. oktobra 1997: Ksist IV. 1475, Aleksander VI. 1500, Klemens VII. 1525)...
- da znani poljski zgodovinar Aleksander Gyeisztor zagovarja stališče, da smo Slovenci s svojo Karantanijo ustvarili prvo slovansko državo...
- da je v svojem intervjuju v reviji JANA nadškof dr. Franc Rode med drugim izjavil, da bo treba slovenski državni grb zamenjati, ker ne spoštuje pravil heraldike, saj bolj spominja na embleme kakšne smučarske zveze ali planinskega društva...
- da se prijateljstvo med psom in človekom ni razvilo šele pred 10.000 leti, kot se je mislilo doslej, ampak že pred 140.000 leti, kot so s svojimi najdbami ugotovili ameriški in švedski arheologi...

oborožena s krpami in čistili plula iz sobe v sobo, odstranjevala sledove bivanja, si tu in tam odpočila na udobnem kavču ali pokadila cigareto na prostorni verandi. Nihče je ni nadziral, nihče ni hodil za njo in se delal pametnega in nikogar ni bilo treba posebej opozarjati na plačilo - denar jo je skoraj povsod čakal pri telefonu v predsobi, natančno preračunan na ure, ki jih bo za čiščenje porabila. Rada je imela to deželo, kjer je bilo cenjeno vsako delo, kjer ni nihče preziral smetarja, snažilke, prodajalca, cestnega delavca, vratarja ali vrtnarja v mestnem parku. Celo tisti, ki niso ničesar počeli, so dobivali denar; no, ja, to se ji je včasih malo zamalo zdelo. Kljub podpori materam samohranilkam in, po besedah bivšega moža, precej bohemskega zapravljanju časa, je tu in tam ljubila red, občutek koristnosti, pripadnosti, navadnosti. Dramatičnosti in divjih filmskih preprirov je imela dovolj v ljubezenskem življenju; eden njenih ljubimcev ji je polomil zobe, drugi jo je na zelo grob način skušal prisiliti, da bi imela z njim otroka. In tale nedavni - saj je bil zlat, še čevlje ji je kupil, pa samo štirinajst dni sta bila skupaj - ampak lahko bi mu bilo jasno, da je nedelja samo njena in se malo prej spravil iz njene postelje in stanovanja. Ne pa, da mu je morala sama pokazati, da ji je odveč in ga s tem odgnati. Da ga ne bo več nazaj, ji je bilo jasno. Pa tako radodaren je bil... Dogodivščino pretekle noči, pravzaprav mladega jutra, pa je itak izmila šele pred nekaj minutami, medtem ko se ji je v glavi še vedno rahlo vrtelo in se postani okus v ustih tudi z zobno pasto ni dal odgnati. Z globokim vzdihom na račun moških, v katerem pa ni bilo zaznati obžalovanja, je pograbila belooranžno pelerino, pogladila mačko, zaloputnila vrata in stekla na ulico. Mimo velike in temačne, zaradi številnih stolpičev gradu podobne, vedno preklinjajoče hiše, naprej ob glavni štiripa-

sovnici, ob tej uri zabiti s prometom in izpušnimi hlapi, proti križišču. Petnajst čez osem.

* * *

Tik pred križiščem je stala igralnica - Power Factory. Z mladeničem, ki je točno ob osmih odklepal vrata, sta se skoraj vsako jutro brez besed srečala pred vhodom. Kadar je bil zgodnejši, je pritisnil nos na šipo, kjer so v poltemi prostora v dveh dolgih vrstah stali nemi in hladni stroji, kot vojaki strumno postavljeni v pozor. S premikom stikala so se že v naslednjem trenutku spremenili v grgrajoče, mežikajoče, utripajoče, celo govoreče pošasti, pripravljene na spopad z vsakim, ki bo vrgel kovanec vanje. Tako oživljene je spet motril popoldan, ko so okrog štirih, iz šole grede, noter vdrli debeloriti, praznogledajoči in denarja polni dijaki privatnih šol. Slinili so se, potili, bedasto moleli jezike iz ust in skoraj orgazmično podoživljali vsako zmago in poraz nad neobčutljivimi kovinskimi telesi. Bili so prisposoda njegovega življenja; ponavljajoče se zaganjanje, za katerega na koncu zmanjka energije. In denarja.

Za vogalom je potem sedel na kamniti zidek, ki je obrobljal majhen park. Tam se je nekako spet počutil on sam. Toliko obrazov, toliko različnih načinov gibanja, to ga je pomirjalo. Tu in tam znana poteza ali korak. Celo tujci nosijo v sebi delčke znanih, ljubljenskih bitij, če jih imaš čas in potrpljenje opazovati. Dekleti na križišču, na primer. Približno istih let sta bili, približno enakih postav, a vendar je samo eno vedno imel v kotičku očesa: kako je stopila na cesto, kako si je popravila klobuk, kako se je nasmehnila nergajočemu starcu na motoriziranem invalidskem vozičku. Tudi njemu se je kdaj pa kdaj poskusila, a se ni odzval. Le na pozdrav ob odhodu ji je vsak dan odgovoril z gibom glave. Bila je Evropejka; spoznal jo je po koži, ki je

pod črto

Preuranjene primerjave

Ob priliki predstavitve zajetne knjige Milana Pahorja o zgodovini Jadranske banke, ki sta jo izdala Narodna in študijska knjižnica in Slovenski raziskovalni inštitut, je imel človek občutek, da je prišlo do preuranjenih primerjav glede dramatičnega konca, ki sta ga doživela tako Jadranska banka kot njena naslednica, Tržaška kreditna banka (kar gotovo ne gre pripisati avtorju niti ne predstaviteljem).

Kot vemo, je bila Jadranska banka trn v peti italijanskim nacionalistom in

so jo italijanske oblasti potem, ko je po 1. svetovni vojni prišla Italija v naše kraje, ob prvi priložnosti likvidirale. Milan Pahor je nazorno podal italijanski načrt, da se slovenske gospodarske ustanove v Trstu uničijo, čeprav je bilo v primeru Jadranske banke tudi njeno upravno vodstvo nespretno.

Ali lahko rečemo isto za primer zloma TKB? Trditev, da gre za podobno zadevo, ni nova in so jo določeni krogi začeli širiti že lani (se še spominimo izrazov, kot je bil npr. "denun-

cianstvo" itd.), pojavila pa se je tudi pri pogovorih med nekaterimi udeleženci predstavitve Pahorjeve knjige: Italijani so vse zrežirali, Italijani so zlom TKB imeli že v načrtu, oni so to zakuhali itd. Tudi dejstvo, da so nekateri akterji afere TKB mirne duše prišli na predstavitev, pove svoje. Dragi gospodje, ali ne bi raje počakali na izid sodne obravnave, ki naj bi pokazala odgovornosti posameznikov? Nekateri so prepričani, da so vse to zakuhali protislovensko nastrojeni krogi. Morda je tako: a kdo od "naših" jim je pomagal?

še ni osušilo in z rjavimi pegami posulo neusmiljeno avstralsko sonce. Tudi njena milina in vljudnost sta pripadali starejšim kulturam. Po smehu, glasnem in odkritem, pa je bila podobna njej.

Kamion, ogromen cestni velika, prihrumi mimo. Včasih mu je vsak, prav vsak, budil grozljive spomine in v možganih se mu je v trenutku zavrtel film njegovega šoferskega življenja. Hitro premikajoče, rdeče obarvani prizori; bilo je strašno, a sčasoma je ugotovil, da je neke vrste terapija, uspešnejša kot vsako izpovedovanje na kavčih terapevtov, da ob vsakem kamionu manj boli, in manj, in manj. Nalaganje blejajočih ovac, trepetajoča negibnost obzorja, pogovori s kamionarji v občestnih počivališčih, ona, natakarica v enem izmed njih. Nori meseci, ko je bila njegov sopotnik, sovoznik. Nesreča na božični večer. Kri in ovce vsepovsod. In nič več smeha. Zdaj se ob pogledu nanje spominja tudi srečnih trenutkov.

“Kako tovornjaki pašejo k sončnemu zahodu,” je imela navado zdihovati in potem, malo kasneje: “Glej, glej, kot božična drevesca so, premikajoča rohneča božična drevesca!” To je bilo res, fantje so jih včasih sami tako klicali, zaradi boljše vidljivosti na vseh straneh okinčane z drobnimi okrasnimi lučkami. Ljubkovalno jo je klical Lučka, ker njeno dolgo in resno ime nikakor ni šlo k radostnemu značaju in ji za božič obljubil kopanje v oceanu. Rojena v pusti notranjosti še nikoli ni videla morja, a je sanjala o njem noč in dan. “Tako, ko oddava zadnjo pošiljko ovac, kreneva na pot; prijatelj mi bo posodil dostavni avto. “Tudi psa!” je moledovala. “Tudi psa!” jo je stisnil k sebi.

* * *

“Hej, veš kako poredna sem bila sinoči? Spoznala sem prijetna fanta, dvojčka... No, ja, nisem ju videla prvič, enkrat smo že bili skupaj v družbi. Pametna, zanimiva... in na koncu sem šla z obema spat.”

Ura je skoraj že pol devetih in kadar zamuja (zamuja pogosto) govori kot navita, posebno o svojih nočnih avanturah. Nikoli ne reče preprosto: oprostí, zaspala sem. Vedno te dolge, pikantne zgodbe, morda tudi na pol izmišljene.

“Razmišljam... lahko bi ti enega predstavila, kaj pa naj počnem z dvema. Dvojčka mislim. Irska katolika sta, po mojem bi ti bila všeč.” Nasmeje se - misli namreč, da bi ji moral biti všeč irski katolik (se to kje vidi?) - in se ji zahvali za uslugo. Kljub različnim pogledom na ljubezensko življenje ali odgovornost na delovnem mestu se imata radi in sta si, v tistih bistvenih, globoko človeških stvareh, zelo podobni. Opažata iste drobne malenkosti; Robyn pravkar divje maha rumenemu letalu, ki se pojavi na nebu.

“Kako mu uspe, da je vedno točno? Kot stari,” z glavo nakaže v smer možaka na zidku. “Vedno točen,

**Slovenska prosveta
in Zveza slovenske katoliške
prosvete**

razpisujeta

**XXIII. tekmovanje
zamejskih amaterskih odrov**

MLADI ODER

*Tekmovanja se lahko udeležijo amaterski odri,
ki delujejo v naši deželi.*

*Tekmovanje traja do konca leta 1997. Izid bo
javno razglašen ob slovenskem kulturnem prazniku
februarja prihodnjega leta.*

*Skupine, ki se nameravajo udeležiti tekmovanja,
morajo javiti svojo udeležbo enemu od obeh
priređiteljev.*

*Za vsa podrobnejša pojasnila in prijave se je
treba javiti na naslov SLOVENSKA PROSVETA,
Trst, ulica Donizetti 3, tel. 370-864 ali pa ZVEZA
SLOVENSKE KATOLIŠKE PROSVETE, Gorica,
viale XX Settembre 85.*

vedno na delo pripravljen, potem pa ves dan poseda po križiščih in bulji v promet.”

“Kako veš?”

“Kako vem? Kadar koli grem pospravljat - in veš, da hodim na različne konce, ga srečam. Stanuje pa v tisti veliki zakleti hiši, jaz ji pravim grad, kjer živijo takšni osamljeni, zapiti ali zmešani primerki. In celo tam proti večeru sedi na ograji, da mu ja ne bo kaj ušlo. Bog ve, kaj se mu je zgodilo v življenju. Včasih me je tako strah, da bom postala takšna... čudna... Tisti tesnoben občutek nesmiselnosti, ko se ponoči zbudim...”

“Daj no, saj imaš Loto!”

“Ah, Lota. Veš da jo je danes odneslo, še preden sem se zbudila. Mogoče bi bilo dobro, če skočim pogledat do šole. Imaš kaj proti - saj je samo še pet minut?!”

Objame jo za vesele božične praznike in, polna materinskega čuta, izgine med ljudmi po cesti navkreber. Sama počaka na še eno zeleno luč - križišče je zdaj, tri minute do devetih, skorajda prazno. Potem sleče belo oranžno pelerino, jo vrže čez roko, se skloni k možu v delovnem pajacu in ga poljubi na tiste lepe, srčaste ustnice.

“Srečen božič.”

Padalci: dva odmeva

Niz člankov o primorskih prostovoljcih, ki so jih Angleži med vojno poslali kot radiotelegrafiste, obveščevalce in diverzante v Slovenijo, je dobil še dva pomembna odmeva.

Iz Waiblingena v Nemčiji se je oglasil nekdanji partizan in povojni obsojenec Karl Cepl. Iz daljših razmišljanj o usodi Milana Boštjančiča in drugih tragičnih primerih ter o sedanjem moralnem in političnem položaju na Slovenskem objavljamo del, ki neposredno zadeva vsebino tega niza.

Še pred tem pa je na vrsti prispevek, ki ga je napisal Ivan Božič iz Mosta na Soči, torej eden izmed čudežno preživelih primorskih padalcev, saj je znano, da je ob koncu vojne dobil v roke tajno navodilo, naj ga skupno s tovarišem Miroslavom Križmančičem kot "angleškega vohuna" likvidirajo.

Če je njegov kolega Ciril Kobal iz Kopra v 2.-3. letošnji številki Mladike predstavil seznam 20 slovenskih, večinoma primorskih fantov, ki jih je na Bližnjem Vzhodu izvežbala in nato poslala v Slovenijo angleška služba ISLD, so tu ob spominskih utrinkih in nekaterih pripombah še podatki (v nekaterih primerih različni od že objavljenih), ki zadevajo prostovoljce, ki jih je izvežbala in poslala v Slovenijo angleška obveščevalna in diverzantska organizacija SOE (Special Operations Executive).

O vlogi te organizacije so že veliko pisali. Kot so poročali časopisi, pa so preteklega 30. junija v osrednjem državnem arhivu v Londonu odprli javnosti 969 fasciklov o medvojni dejavnosti SOE v Jugoslaviji, Grčiji, Bolgariji in Romuniji, za kar je imela organizacija središče v Kairu. Prav verjetno vsebujejo zanimivo gradivo tudi o vprašanih, ki jih obravnava ta niz sestavkov v Mladiki.

Ivo Jevnikar

Ivo Božič

Padalci v sestavi SOE

Zbiranje padalcev se je začelo decembra 1941 v Jugoslovanskem bataljonu v Agamiju pri Aleksandriji. Na štab bataljona so bili povabljeni vsi izbrani. Izmed oficirjev se je javil Stevo Kankaraš, po rodu Črnogorec. Mene je osebno priporočil moj komandir voda Bora Simović, sin generala Simovića, ki je vodil puč 27. marca 1941 v Beogradu.

Takrat se je iz različnih edinic prijavilo 33 vojakov in podoficirjev.

Izmed Slovencev se jih je za tečaj prijavilo sedem: Ivo Božič (Most na Soči, 1920), Alojz Črnigoj (Štomaž pri Ajdovščini, 1916), Valter Gorjanc (Hruševje, 1916), Stanko Simčič (Bilje, 1916),

Ivo Božič poleti leta 1942 v Hajfi v Palestini.

Cvetko Šuligoj (Gorica, 1915), Marjan Fegec (Opčine, 1919), Anton Zupan (Šenčur pri Kranju, prišel iz francoske tujske legije).

Vsi navedeni so leta 1942 končali tečaj za diverzante v Hajfi v Palestini.

V tej skupini so bili po mojem spominu na tečaju še ostali padalci iz raznih krajev Jugoslavije:

Stevo Miladinović in

Djuro Šverteski (oba sta prišla iz tujske legije in bila poslana v Jugoslavijo leta 1942),

Ljubomir Lazarević (odposlan v Jugoslavijo leta 1942, po vojni živel v Srbiji),

Bora Trobojčević (odposlan v Jugoslavijo leta 1942, ujet od Nemcev, pobegnil v Švico, po vojni živel v ZDA),

Bora Kačarević (poslan v Jugoslavijo leta 1942, ob koncu vojne se je pomikal prek Primorske v sestavi Dujčevićevih četnikov, po vojni živel v ZDA),

Jovo Jović (odposlan v Jugoslavijo leta 1942 k četnikom),

Slamić,

Dinić,

Lončarić,

Drago Pavlović,

Bora Pavlović (vsi omenjeni so bili poslani v Jugoslavijo leta 1942),

Stevo Kankaraš,

Drago Dinić (po vojni živel v Kanadi),

Djuro Namec,

Bogdan Mrkobrada (po vojni živel v Kanadi),

Žiko Urošević (po vojni živel v ZDA).

Pozneje sta se k tečaju prijavila še Zdravko Piško in Alojz Jerič, ki pa nista bila poslana v Jugoslavijo kot padalca.

Vse te skupine so bile v sestavi SOE.

Izmed Slovencev nihče ni hotel oditi v Jugoslavijo že leta 1942 zaradi raznih intrig, ki so nastale februarja 1942 v Hajfi. Ko bi namreč morali prejeti plačo za februar, je prišel iz Kaira major Stropnik in nam hotel deliti plače, kakršne so prejeli v jugoslovanskem bataljonu. Oficirji, ki niso hoteli oditi na tečaj, so se namreč uprli, ko so zvedeli, da so tečajnikom dodelili večje plače kot njim. Ko so Angleži v šoli zvedeli za te intrige, so se sestali z nami, ki smo obiskovali tečaj, in rešili spor. Od takrat nismo bili več na plačilnem seznamu Jugoslovancev iz Kaira. Prešli smo v njihovo pristojnost.

Po tem primeru je pri ISLD nastala skupina, ki jo je organizirala slovenska politika v zvezi s Krekom v Londonu! Tisti, ki niso seznanjeni z raznimi dogodki, lahko danes pišejo, kar hočejo. Prave stvari je treba pravilno razložiti.

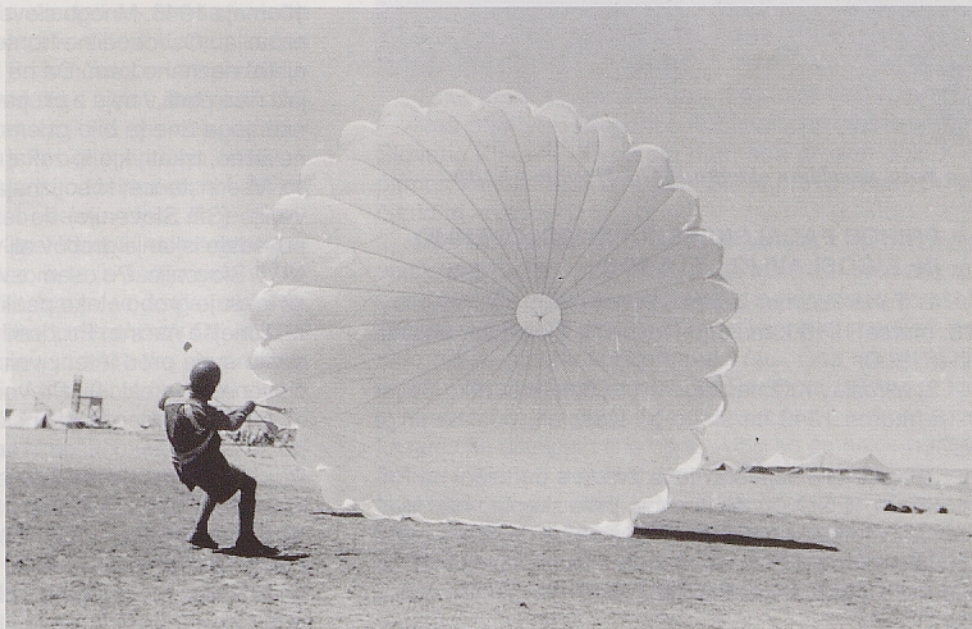
Za vse, kar se je s padalci po vojni dogajalo, niso bili fantje prav nič krivi. To so bili najbolj zavedni Slovenci. Zakaj so Angleži izbrali primorske ljudi? Ker so bili najbolj antifašistični. Na druge se niso mogli tako zaneesti, ker je bilo že v stari Jugoslaviji preveč političnih preprirov. To se je potem pokazalo posebno v drugi svetovni vojni s tem, kar se je pri nas dogajalo.

Spomladi leta 1943 je prišlo do odločitve, da se vzpostavijo stiki z odporniškimi gibanjem v Sloveniji. Februarja sva s Stankom Simčičem odpotovala iz Aleksandrije na Malto. Z nama je odpotoval tudi naš vodja kapetan Deakin, ki je bil kasneje prvi šef angleške misije pri Titu. Na Malti smo čakali dva tedna, da je prispela poljska podmornica Orel, ki naj bi nas popeljala v Kvarnerski zaliv, da bi se izkrcali na istrski obali. Zaradi višjih razlogov so operacijo odpovedali.

Ivo Božič še kot italijanski vojak 30. julija 1940 v Libiji.

Po vrnitvi z Malte v Kairo smo izvedeli, da so iz Rudolfove skupine odposlali šest članov v Slovenijo. Z letališča v Afriki sta odpotovali dve skupini. Ponoči 18. marca 1943 se je spustila k majorju Novaku tričlanska skupina, ki so jo sestavljali Anton Božnar iz Polhovega Gradca, Venceslav Ferjančič in Bojan Koler, oba iz Idrije.

Ivo Božič na padalskem tečaju ob Sueškem prekopu leta 1942.

Z istega letala so izskočili v bližini Deskel pri Anhovem še trije padalci: Miroslav Križmančič iz Slop pri Materiji, Radoslav Semolič iz Mirna pri Gorici in Nikolaj Sever iz Budanj pri Vipavi. Ta trojka je takoj vzpostavila stike s terencem na tistem območju. Tako je prišlo ravno na Primorskem do prvega uradnega stika med zavezniki in partizani v Sloveniji ter Jugoslaviji. Od takrat dalje so lahko Angleži pošiljali še ostale skupine na varna območja na Primorskem. Vse ostale skupine so dospele do maja 1944. Prispale so na Primorsko, samo posameznike so poslali na Notranjsko. (Prostovoljci, prepepljeni leta 1944 po morju, niso upoštevani, op. ur.)

Ivo Božič na oddihu oktobra 1942 v Meadiju v Kairu.

PRIHOD PADALSKIH SKUPIN V SLOVENIJO IN JUGOSLAVIJO LETA 1943

1) Tone Božnar, Vencelj Ferjančič in Bojan Koler - 18. marca 1943 k majorju Novaku v Dolomite, poslala jih je ISLD.

2) Miroslav Križmančič, Rado Semolič in Niko Sever - 18. marca 1943 na slepo pri Desklah, poslala jih je ISLD.

3) Ko je bila vzpostavljena zveza s partizani na Primorskem, je SOE poslala svojo prvo skupino na Hrvaško. Pri vasi Brinje na Črnačkom Polju je 21. aprila 1943 pristala skupina Fungus, v kateri so bili bivši španski borci iz Kanade Petar Erdeljac, Pavle Pavić in Aleksander Simić.

4) Pri vasi Šehovići v Bosni je 21. aprila pristala skupina Hoathley, v kateri so bili španski borci iz Kanade Štefan Serdar, Milan Družić in Jurij Diklić. SOE.

5) Na Hrbarsko Polje v Liki sta 19. maja 1943 dospela William Jones, kasneje šef misije pri Glavnem štabu Slovenije, in Anthony Hunter, oba SOE.

6) Pri Žabljaku na Durmitorju v Črni Gori je 27. maja 1943 pristala misija pri vrhovnem štabu NOV Jugoslavije Typical, v kateri sta bila William Stuart in F. W. Deakin. SOE.

7) Na Šentviško planoto na Primorskem je 18. julija 1943 dospela skupina Livingstone, v kateri sta bila Ivo Božič in Stanko Simčič, oba SOE. S to skupino pa sta prispela tudi Zdravko Lenščak in Alojz Sivec (oba ISLD) in bila poslana na Glavni štab Slovenije.

8) Skupina Livingstone II. je dospela v Vodice (Javornik pri Colu) 18. avgusta 1943. V njej so bili Valter Gorjanc, Alojz Črnigoj in Cvetko Šuligoj, vsi SOE.

9) Iste dni je dospela v isti kraj še skupina Crayon, v kateri so bili major Darewski in njegov radiotelegrafist Frank - Hammond Smirke (SOE) ter Alojz Širca in Franc Vidrih (ISLD!).

10) Po kapitulaciji Italije sta prispela v Čepovan 18. septembra 1943 Miloš Adamič in Alojz Knez. ISLD.

11) Kasneje je prispel na Notranjsko tudi Marjan Fegec (SOE), maja 1944 pa na Primorsko Jože Dolenc (ISLD).

Karl Cepl

“Tragična pot domoljuba...”

Urednik Mladike Ivo Jevnikar poroča o tragični poti domoljuba Milana Boštjančiča, doma iz Harij pri Ilirski Bistrici, ki se je rodil leta 1915, izginil leta 1944 v takrat osvobojenem Črnomlju in nato bil proglašen za mrtvega 10. maja 1946. Mnogo slovenskih domoljubov je v organizacijah Osvobodilne fronte slovenskega naroda “izginjalo” neznano kam. Da ne bo pomote: tako izginuli rojaki niso padli v boju z okupatorji. Izginili so, in vse do današnjega dne je bilo onemogočeno in celo življenjsko nevarno, iskati, kje in zakaj so izginjali.

Vse instance, ki so izhajale iz NOB in upravljale Slovenijo (SR Slovenijo) do leta 1991, so na primer prepovedale iskanje grobov ali vzrokov izginotja teh članov NOV Slovenije. Po osamosvojitvi Slovenije leta 1991 pa se iskanje grobov tako padlih borcev NOB ovira na najrazličnejše načine. Predsednik Republike Slovenije pogosto svari pred intenzivnim iskanjem (brskanjem) po slovenski preteklosti. Preveč je preveč, se reče.

Partizan Milan Boštjančič je torej tudi izginil. Še vedno se ne ve, kako in kje in kdaj in kdo ga je “dal” izginiti. Pred izginotjem na osvobojenem ozemlju Slovenije leta 1944 je bil od leta 1938 do 1942 vojak v italijanski vojski, ujet od Angležev v Libiji (42). V ujetništvu se je prostovoljno javil v jugoslovansko kraljevo vojsko. Angleži so ga poslali s podmornico v okupirano Istro, da bi od tam poročal o položaju. Angleži so se bili o delu poslanega

poročevalca dogovorili s poveljstvom NOV. Vendar, ko je Boštjančič prispel k partizanom, so ga ti takoj aretirali in ga zastraženega poslali v Črnomelj (1944) in ga tam zaslíševali.

Tako mož ni mogel poročati Angležem po radijski postaji, ki jo je prinesel s seboj, na primer o vojaških premikih nemške vojske. Tako je poveljstvo NOV v Sloveniji "sodelovalo z zavezniki" in ustvarjalo že takrat temelje za samostojno Republiko Slovenijo, kot danes (1997) pišejo in trdijo mnogi člani Zveze borcev NOB in ravnatelj raznih zgodovinskih institucij.

Vsi sopotniki in predvsem vodilni in privilegirani člani partije in borčevskih organizacij se danes trdovratno branijo pred razkrivanjem resnic o poteku revolucije ali narodno - osvobodilne borbe slovenskega naroda v času od 1941 pa do 1945. Očitno zato, ker hočejo preprečiti, da bi slovenski narod izvedel resnico o praksi - resnici bojevanja nekaterih "partizanov" po poveljih KPS in Kominterne. Tukaj je pred nami tragika primorskega partizana Milana Boštjančiča.

OSVOBODILNA FRONTA - SKUPEK TRAGIK?

Sam minister Drnovškove vlade dr. Gaber je na nedavni proslavi ustanovitve OF v Cankarjevem domu v Ljubljani "ugotovil", da se je na slovenski zemlji med vojno odvijala tragika! Primer primorskega domoljuba Boštjančiča dokumentira takšno razlago, nenavadno pa je, da se ne pove, kdo je to tragiko povzročil! To je tista grozna točka, kateri se del slovenskih zgodovino piscev krčevito izogiba! Ne tvegajo povedati - še danes, v samostojni Sloveniji, ne, da je bilo vodstvo KPS alias ZKS alias ZZB itd. krivec te "tragedije" slovenskega naroda. To skrivanje resnic nas razjeda in žre do boleznih izpadov. Onemogoča nam narodno identiteto. Recimo v slovenščini: kdor laže, ta krade in goljufa. Nismo srečni v naši domačiji, že od leta 1945 dalje ne.

ŠTAJERSKI PRIMER SLOVENSKE TRAGIKE...

Gre za komunista Karla Kladnika - Uroša, v letih 1943-45 sekretarja Okrožnega komiteja Komunistične partije Slovenije v Mariboru. Po končani prvi etapi revolucije, maja 1945, ga ni bilo več med živimi, kot ni bilo M. Boštjančiča na Primorskem. Izginila sta oba, eden v Črnomlju leta 1944, drugi na Pohorju januarja 1945.

Izkazalo se je, tako poroča zgodovinarica prof. Milica Ostrovska v II. knjigi dela Kljub vsemu odpor, da je bil sekretar Okrožnega komiteja Karel Kladnik - Uroš gestapovec(!), po logiki torej izdajalec, in to je partija celo vedela! V času njegovega sekretarstva so se vrstila izdajstva, na primer poleti 1943 ustreliitev petih članov OF in KPS v Mariboru - Studencih, v januarju 1944 (ko sta prispela na Pohorje Boris Kraigher in Mitja Ribičič) pobjo skupine mladincev - novincev iz Ptujkega okraja, takoj ko so prispeli k pohorskemu partizanskemu bataljonu. Pobjo partizanskega častnika iz Pohorskega bataljona v januarju 1944 k Nemcem v Maribor (polog drugih!), da si reši življenje pred likvidacijo(!) v enoti NOV(!), aretacije skupine mladincev ZSM - OF v Mariboru, tudi v januarju 44. Vse to in še več sličnega se je dogajalo v času, ko naj bi bil član partije Kladnik - Uroš gestapovec? Ali je

mogoče, da je bilo takrat partiji v Mariboru (M. Ribičič, B. Kraigher) kar po volji, da je gestapo uničeval Slovence - "plavogardiste"?

Pomembno in značilno pa je, da zgodovinarji NOV teh dogajanj vse do danes niso razčistili! Zakaj ne? Odkrili bi prav gotovo strahovite in grozne zločine, za večino ljudi šokantne.

Gestapovca Kladnika, sekretarja Okrožnega komiteja KPS v Mariboru in njegovo ženo Deso, ki je bila tudi aktivna v neki partijski organizaciji, so v januarju 1945 skrivaj likvidirali. Zapisnikov o teh likvidacijah ni, izginili so seveda, kot mnoge listine iz vseh mogočih partijskih in partizanskih arhivov. Krivdo za pobjo rojake že med vojno je partija nato obesila drugim članom OF na vrat, češ da so bili "plavogardisti" in "gestapovci".

Vedeti moramo, da so se Slovenci med vojno pobijali bolj med seboj, okupatorjevih vojakov pa kaj malo. Še enkrat in bolje in realno in podčrtano povedano: nekateri slovenski partijski voditelji so že med revolucijo v nevidni povezavi celo z gestapom pobijali partizane kot tudi rojake, za katere so po svoji zločinski teoriji ugotovili, da so bodisi "plavo" ali "belogardisti" in da se bodo verjetno zoperstavili revoluciji in skrivaj načrtovani socialistični, sovjetski republiki Sloveniji. Likvidirali so jih takorekoč preventivno, kot se človek s cepljenjem zavaruje zoper nevarno bolezen...

DOLGOROČNA DUHOVNA POHABLJENOST

Ko mi je bilo šestnajst let, sem prvič v življenju bral letak, napisan od komunista. Seveda tega nisem vedel, šele desetletja kasneje sem to izvedel. Vsebina me je navduševala, saj je pisal, da je jugoslovanska vojska sramotno pobegnila in da se moramo zdaj vsi rodoljubi združiti v enoten boj zoper okupatorja. Tudi komunisti naj bodo zraven. Narod je v eksistenčni nevarnosti. Tega letaka, tako mi je zabičal prinašalec (bil je "star" komunist, kar sem tudi šele kasneje izvedel), naj ne dam drugim dalje. Začuden sem bil.

Šele veliko pozneje sem pogruntal, zakaj mi je mož prepovedal dajati letak drugim ljudem: ker je bil podpisan KPS!

Tako je bil slovenski narod tekoče varan.

Naš primorski Slovenec Boštjančič in **naš** štajerski Slovec Kladnik - Uroš sta nam oba grozen dokaz in primer, kako je KPS delovala. Šla je preko trupel. Brezčutno in krvavo.

Dve leti kasneje v hribih se je zatekel k nam nemški vojak, češ da je proti Hitlerju in da bi se rad boril za pravično Nemčijo. Komisar nam ga je predstavil in vprašal, kaj naj storimo z njim: likvidirati ali sprejeti medse? Vsi smo bili za njegov sprejem med nas. Čez nekaj dni je izginil. Vprašal sem komisarja, Ptujčana (Vidovic), kje je Nemec. Njegov pogled še danes čutim in vidim njegov kazalec na ustnicah: tiho bodi... Ubili so ga nekje pri Gotenicah. Kje leži pokopan, ne ve nihče, razen tistih partizanov, ki so ga umorili in pokopali. Le-ti so še danes, če živijo, zvesti in trdni pristaši socializma in starih struktur. Ampak srečni ljudje niso, peče jih vest, vrta po možganih in srcu: ti si moril, tovariš... Kakšna generacija je zrasla v petdesetih letih?

Alojz Rebula gost revije MAG

Ilustrirani tednik MAG, ki izhaja v Ljubljani, je v svoji 27. številki objavil intervju Vesne Marinčič s pisateljem Alojzom Rebulo. Intervju je zanimiv tudi za širši krog naših bralcev, zato ga ponatiskujemo v celoti.

Fotografije: Miška Kranjec

Alojz Rebula Intervju

Kot pošteni, latinščine in grščine večš intelektualc – svetovljan ter velik poznavalec teologije se, na tržaški strani meje, od nekdaj (Edvard Kocbek) postavlja po robu vsakršnemu totalitarizmu in zaplankanosti. Je dopisni član Sazu, pred kratkim je postal član papeške akademije zaslužnih (15 jih je) pri Pavleonu.

Kako se počutite sredi današnje slovenske zgodovine?
Kot Slovenec – a nisem slovenski državljani – se počutim na tem svetu srečnega. Vsekakor neprimerno srečnejšega kot pred desetimi leti. Kako se ne bi, če pomislim na zgodovinska čudeža, s katerima je Slovence obdarila zgodovina. Prvi se je zgodil, ko je Slovenija iz policijske strukture prešla v demokratično, drugi pa, ko je iz beograjskega pašaluka prešla v samostojno državo. Sam se še nisem izstrmel nad tema dogodkoma, ki ju moram zato osebno pripisati posegu, ki je nad izmenljivo dinamiko zgodovine.

Se tudi vam zdi, da bi na Slovenskem radi rehabilitirali diktaturo?
Z nečedno udbo vred, ja. Rehabilitirati bi bilo treba prej njeno mater revolucijo; vzemimo samo, kako je partija monopolizirala odpor, "strateške" pokole leta 1942, Dolomitsko izjavo in holokavst 1945. In potem še socializem; s čimer imam v mislih policijski sistem, preganjanje cerkve, uničenje humanistične izobrazbe, protinarodno politiko v zamejstvu id. Božje usmiljenje bo to lahko rehabilitiralo, zgodovina ne.

• MAG 27/97

lahko rehabilitiralo, zgodovina ne. Po demokraciji sem od naslednice partije pričakoval, da se bo novemu času predstavila s slovenskim dokumentom, kjer bi lahko tudi zagovarjala, kar bi se ji zdelo zagovora vredno. Navsezadnje se je v imenu evropskih norm, ki se jih je formalno oklenila – Evropa zdaj – jasno distancirala od Kardeljeve partije in njenih totalitarnih ekscesov. Tega dokumenta prenovljena partija ni zmoгла verjetno bolj zaradi etično-intelektualne impotence kakor iz politične oportuniteti. V svojih vrstah bi morala imeti kakega Pučnika, pa ga nima. Tako je partija nečastno – Ne spominjamo se – legla v grob brez obzira, ki ga je sicer tudi prej sistematično zakrivala.

Ali je po vašem mnenju, da brez NOB Slovenija ni bila država Primorske, sploh niti ustrezna?
Mislam, da hi bila Slovenija brez komunizma NOB določila ne samo Primorsko, ampak tudi Gorico in – na njegovo nesrečo – tudi Trst. Pravim na njegovo nesrečo, ker bi, vključen v danes samostojno državo Slovenijo, bil Trst, ta kotel sovinitna, najejočnejši rak v njenem telesu.

Dati Trst Jugoslovani, takrat zagreti predvojni sovjetskega tabora, hi bilo za zavezniške eraklo, kot če bi ga dali Sovjetski zvezi. Sicer pa so zavezniški pristi v Trst sprva bili najdaljnji Slovenci od Italijanom. Trstovska fronta pa je videla v njih sovražnike, s katerimi nisi hotel delovati. Nisi ravnal se ne bi bil nisi vpleti v slovenske šole, ki so jih odprli zavezniški, če ne bi posegel vmes veliki domoljub dr. Franc Trtnič, ki je pregovoril partisko komandanturo, da je Primorskemu dnevniku dovolila napraviti epistolovanje.

Kaj so dogodi s Primorskim dnevnikom odno kaj e časopis in njegovi usodi mislite vi?
Prepad tega dnevnika je pač zadnja od katastrof, ki jih je prinesla sem kardeljevsko-kardeljevska politika. Postajajo bolj – to privzeto nikoli tako težko izgovornim, saj inunim kraševci vendar svoje jame – ki so tako mizerno legle na nas stanovali ugled. Pogledno v povojni čas. Katastrofa za katastrofo.
1. Prepuščajo sodobnjaku z zavezniško vojaško upravo, hi je za Slovence pomnilna izguba stoin, če ne tisočev, slabih. Naj omenim primer svojega brata, bovska prekomorskih brigad, ki hi bil rad stopil v civilno policijo, pa si tega ni upal, da ne bi škodil meni, ki sem študiral v Ljubljani, in se rajal inka doto in smrt v Avstrijo.

2. Navodilo, naj si naši ljudje ne vračajo na stroji pusti postojiljenčni primikov nazaj v slovensko obliko, ker da morajo to storiti zavezniški. Zabeležimo, hi, je pisalo v oltih osrednjedneletnikih. Produkt dr. Dames ima vsake druge Slovenec postojiljenčni primik.

3. Resolucija komisijom, ki je karfariarizala naše levno življenje, izpraznila polovico slovenskih šol in usmerila večino delavstva v italijanizacijo.
4. Propad Kardeljeve brate, ne Mac'love izpostave, zaradi barbarskega li-nančne strukture celotne manjine.
5. In zdaj to hiranje Primorskega dnevnika, ki je kljub svoji režijski eroziranosti le igral neklo naravno vlogo. Da je do tega prišlo ob milijardnih vstopih, danih za propadli projekta Primorski dnevnik-Republika – po drugih milijardah, danih italijanskim strankam – je seveda škandal ob škandalu.

Kako bodo sprejemne ustave na svoji knjižnici obso-

Kako se počutite sredi današnje slovenske zgodovine?

Kot Slovenec - a nisem slovenski državljani - se počutim na tem svetu srečnega. Vsekakor neprimerno srečnejšega kot pred desetimi leti. Kako se ne bi, če pomislim na zgodovinska čudeža, s katerima je Slovence obdarila zgodovina. Prvi se je zgodil, ko je Slovenija iz policijske strukture prešla v demokratično, drugi pa, ko je iz beograjskega pašaluka prešla v samostojno državo. Sam se še nisem izstrmel nad tema dogodkoma, ki ju moram zato osebno pripisati posegu, ki je nad izmerljivo dinamiko zgodovine.

Se tudi vam zdi, da bi na Slovenskem radi rehabilitirali diktaturo?

Z nečedno udbo vred, ja. Rehabilitirati bi bilo treba prej njeno mater revolucijo; vzemimo samo, kako je partija monopolizirala odpor, "strateške" pokole leta 1942, Dolomitsko izjavo in holokavst 1945. In potem še socializem; s čimer imam v mislih policijski sistem, preganjanje cerkve, uničenje humanistične izobrazbe, protinarodno politiko v zamejstvu id. Božje usmiljenje bo to lahko rehabilitiralo, zgodovina ne.

leta 1942, Dolomitsko izjavo in holokavst 1945. In potem še socializem; s čimer imam v mislih policijski sistem, preganjanje cerkve, uničenje humanistične izobrazbe, protinarodno politiko v zamejstvu itd. Božje usmiljenje bo to lahko rehabilitiralo, zgodovina ne.

Po demokraciji sem od naslednice partije pričakoval, da se bo novemu času predstavila s slovenskim dokumentom, kjer bi lahko tudi zagovarjala, kar bi se ji zdelo zagovora vredno. Navsezadnje se je v imenu evropskih norm, ki se jih je formalno oklenila - Evropa zdaj! - jasno distancirala od Kardeljeve partije in njenih totalitarnih ekscesov. Tega dokumenta prenovljena partija ni zmoгла verjetno bolj zaradi etično-intelektualne impotence kakor iz politične oportuniteti. V svojih vrstah bi morala imeti kakega Pučnika, pa ga nima. Tako je partija nečastno

- "Ne spominjamo se!" - legla v grob brez obraza, ki ga je sicer tudi prej sistematično zakrivila.

Ali je po vašem trditev, da brez NOB Slovenija ne bi dobila Primorske, zgodovinsko utemeljena?

Mislím, da bi bila Slovenija brez komunistične NOB dobila ne samo Primorsko, ampak tudi Gorico in - na svojo nesrečo - tudi Trst. Pravím na svojo nesrečo, ker bi, vključen v danes samostojno državo Slovenijo, bil Trst, ta kotel šovinizma, razjedajoč rak v njenem telesu.

Dati Trst Jugoslaviji, takrat zagreti predstraži sovjetskega tabora, bi bilo za zaveznike enako, kot če bi ga dali Sovjetski zvezi. Sicer pa so zavezniki prišli v Trst sprva bolj naklonjeni Slovencem kot Italijanom. Titovska fronta pa je videla v njih sovražnike, s katerimi nisi smel sodelovati. Naši otroci se ne bi bili niti vpisali v slovenske šole, ki so jih odprli zavezniki, če ne bi posegel vmes veliki domoljub dr. Frane Tončič, ki je pregovoril partijsko komandanturo, da je Primorskemu dnevniku dovolila napovedovati vpisovanje.

Kaj se dogaja s Primorskim dnevnikom oziroma kaj o časopisu in njegovi usodi mislite vi?

Propad tega dnevnika je pač zadnja od katastrof, ki jih je prinesla sem kardeljevsko-krajgherjevska politika. Pustimo fojbe - to privzeto tujko tako težko izgovorim, saj imamo Kraševci vendar svoje jame - ki so tako mračno legle na naš narodni ugled. Poglejmo v povojni čas. Katastrofa za katastrofo.

1. Prepoved sodelovanja z zavezniško vojaško upravo, ki je za Slovence pomenila izgubo stotin, če ne tisočev služb. Naj omenim primer svojega brata, borca prekomorskih brigad, ki bi bil rad stopil v civilno policijo, pa si tega ni upal, da ne bi škodil meni, ki sem študiral v Ljubljani, in šel raje iskat delo in smrt v Avstralijo.

2. Navodilo, naj si naši ljudje ne vračajo na svojo pest poitalijančenih priimkov nazaj v slovensko obliko, ker da morajo to storiti zavezniki. "Zahtevamo!" itd., je pisalo v stilu osvobodilne retorike. Posledica? Danes ima vsak drugi Slovenec poitalijančen priimek.

3. Resolucija kominforma, ki je barbarizirala naše javno življenje, izpraznila polovico slovenskih šol in usmerila večino delavstva v italijanizacijo.

4. Propad Kreditne banke, te Mačkove izpostave, zaradi barbarskega poslovanja in s tem spodkopavanje finančne strukture celotne manjšine.

5. In zdaj to hiranje Primorskega dnevnika, ki je kljub svoji režimski enostranosti le igral neko narodno vlogo. Da je do tega prišlo ob milijardnih vsotah, danih za propadli projekt Primorski dnevnik-Republika - po drugih milijardah, danih italijanskim strankam - je seveda škandal ob škandalu.

Kako bodo spremembo ustave na svoji koži občutili Primorci?

Naši medli zamejci bodo to spremembo občutili psihološko. Kolikor jo bodo zdaj, ko so večji del Kraša že razprodali tržaškím buržujem, žejním slovenske eksotike, sploh zaznali. Koliko pa bodo to spremembo občutili Primorci onkraj meje, predvsem v Istri, ki bo neposredno prizadeta, ne vem.

Založbe v zamejstvu imajo več težav kot te v Sloveniji. Kaj na tem področju doživlja manjšina, česar na tej strani meje založniki ne poznajo?

Težko je govoriti o kakšnem založništvu v zamejstvu. V zamejstvu je knjiga abortus. Zamejec malo bere. To je posebno klavirno ob dejstvu, da pomeni Trst za italijansko založništvo eno boljših tržišč. To se pravi, da italijanski Trst bere svoje knjige, kakor slovenski ne bere svojih. Velika reč je, če se literarna knjiga med Slovenci proda v nekaj sto izvodih.

Titovsko založništvo se je v primeri s katoliškim kopalo v denarju, pa je propadlo. Kar je še založniško živega, je na katoliški strani tudi to, ker tu ni plačanega "profesionalizma", ampak v glavnem neonorirano delo. Naj omenim Mladiko v Trstu, ki se je čudovito kulturno afirmirala tudi z vrsto kvalitetnih italijanskih izdaj - z Brižinskimi spomeniki in Valvasorjem - ter Mohorjevo družbo v Gorici. Iz brodoloma Založništva tržaškega tiska moli ven samo še založba Devin, ki jo je menda sprva prevzel Jaro Mihelač, potem pa jo je spet prepustil njeni usodi. Ponavljasi se zakonitost, ki jo poznajo v Ameriki: zadnji protiasimilacijski okop, ki najdlje zdrži, je katoliški.

Kar zadeva literaturo, v kateri nastopajo tržaški Slovenci, veljate poleg Borisa Pahorja za najmočnejšo pisateljsko osebnost. Ali imate posnemovalce oziroma berete knjige, ki jih pišejo zamejski Slovenci? Ali poznate slovensko literaturo, ki jo izdajajo Korošci?

Kar zadeva literaturo na Tržaškem, vidim čuden paradoks. Slovenska literarna beseda na Tržaškem je vitalnejša od slovenske krvi. V literaturo - in to prozo, kar je težji vstop kot v inflacionirano in čedalje manj ugledno poezijo - sta na primer v zadnjem času stopili dve novi imeni, Openc Marko Sosič in Sveitoivančan Igor Škamperle, medtem ko je naša demografska rast na psu. Vse pri nas se prazni, od šol do gledališča. No, ker je že bil govor o nekem dnevniku in njegovi vlogi, naj omenim, da je ta dnevnik pred leti zagovarjal splav. Ena od blaznosti na teh tleh.

Slediti pisanju zamejskih Slovencev, od primorskih do koroških, spada v mojo častno dolžnost. Kakšen zamejec pa bi bil, če me ne bi brigalo, kaj pišejo moji rojaki! S Koroško pa sem posebej povezan s sodelovanjem v reviji Celovski zvon od nje-nega začetka (op. p.: objavlja dnevnik z 20-letnim zamikom).

Slovenski pisatelji, z izjemo Draga Jančarja, o osamosvojitveni eri Slovencev niso napisali nič. Kaj mislite, zakaj ne?

Jančar spada med redke literate, ki intimno čutijo slovensko usodnost. Mimogrede, neobčutljivost zanj je zame ne samo defektnost duha, bivanjska naglušnost, ampak tudi odločilno znamenje netalentata.

Kot član žirije literarnega natečaja naše Mladike se spominjam, da je naš daljnovzhodni pesnik Vladimir Kos prispeval pred kakšnim letom daljšo pesem o osamosvojeni Sloveniji. Od domovinskih literatov sam te tematike nisem niti pričakoval glede na mizerno dejstvo, da posebno mlajši hočejo v domnevno duhovni superiornosti preseči narodnost.

Sam sem med pisanjem formalno "biblijskega" romana Jutri čez Jordan (1988) čutil, kako se mi je judovska snov prelivala v slovensko. Pohod iz tiranskega Egipta čez Rdeče (!) morje in skozi (samoupravljalno) puščavo v smer Obljubljenе dežele se mi je dejansko spreminjal v alegorijo poti slovenskega naroda. Vzemimo stavek, ki se mi je ponudil, ko sem kar tako odprl knjigo:

"Izraelci moramo priti čimprej do dojk narodnega življenja, do domov in polj, do izvirkov in gozdov, do rud in kamnolomov. Dušo si moramo prenoviti v jezik! Same sebe moramo spet najti, če smo se sploh kdaj našli. V polnosti moramo doživeti svoj narodni jaz..."

Se vam zdi, da je to bilo zapisano iz arheološkega navdiha?

Maranatha ali leto 999 je vaš zadnji roman. Bi hoteli nepoučenemu bralcu, vi, ki ste avtor, povedati, za kaj v njem gre?

Konec sveta je prastaro pričakovanje človeštva. Najdemo ga ne samo v judovski Stari zavezi, ampak tudi v stari poganski filozofiji: stoiiki so verjeli v svetovni požar, ekpyrosis, kateremu naj bi sledilo vesoljno prerodenje ali palingeneza. Danes je konec sveta ne samo eden od stebrov krščanskega verovanja, ampak tudi ena od gotovosti astronomske znanosti.

To pričakovanje je v človeštvu navzoče od prve krščanske dobe in se je pod vplivom prerokbe Mille et non plus mille - Tisoč in ne več tisoč razvnelo ob bližanju leta 1000. Junak moje zgodbe, Burgundec Nitard, veruje v bližnji konec in ga hoče doživeti v Jeruzalemu, na gori Sinon, a okoliščine pretrgajo njegovo romanje in ga zadržijo v benediktinskem samostanu pri izlivu Timave v Štivanu pri Devinu. Zaljubljen v lepoto stvarstva - po poklicu je človek barv, krasilec rokopisov - se poslavlja od zemlje in si želi, da bi njene lepote, sonce, oblaki, vode, gozdovi, hribi, prešle iz stare tudi v prihajajočo Novo zemljo.

Kakšna zvrst literature je Maranatha? Znanstvenofantastična?

Ivanka Hergold ga je v svoji studiozni oceni imenovala religiozni roman. Kdo drug bi ga lahko imel tudi za ekološkega. Jaz namreč njegovo težišče vidim v poslavljanju junaka od lepote planeta. Sicer sem imel tudi namen, da tako rečem, literarno "obljuditi" takšno edinstveno točko na naši obali, kakršen je naš znameniti Štivan. Delo sem posvetil spominu na dragega prijatelja, rojaka dr. Lina Legiše, doma iz Mavhinj, nedaleč od Štivana.

Kakšno je duhovno stanje na tej, slovenski strani meje?

Pogled na "vašo" stran v meni ustvarja čudne dvofaznosti, ki vlada med slovensko stvarnostjo in slovensko informacijo. Občila mi kažejo eno Slovenijo, stvarnost pa drugo. V občilih, na primer v dnevniku Delo, zaznavam nekakšno izmedlelo samoupravljanje, stvarnost pa mi govori o neki fundamentalno katoliški Sloveniji. Tudi Justin Stanovnik je v Družini opozoril na dihotomijo med videzom in resnico.

Dalje. Nič mi ne imponira manj kot duhovna neavtentičnost, ki je v osnovi masivnega preliva iz komunizma v njegovo nasprotje, v liberalizem. Kar je komunizem dobil pred vojno in pozneje od liberalizma, zdaj vrača liberalizmu. Dve posodi, ki občujeta druga z drugo na podlagi nespodmakljive stalnice - odpora do krščanstva in katoliške Cerkve. Na tej plehki valovni dolžini prihaja do našemu narodnemu geniju nasprotnih opcij, kakršna je vsiljevanje tehnološke šole namesto formativne. Kot da človek ne more biti barbar, če sedi za računalnikom.

Kaj vas pri takšnih barbarih moti? To, da so polpismeni in se ne znajo izražati?

Prizadet sem zaradi določene manjvredne fenomenologije - kot so ignoranca, primitivnost, ideološka obsedenost - ki se izraža na primer v pismih bralcev v časopisih. Še prej je ta fenomenologija doma v glavah urednikov, ki te stvari objavljajo iz neke ploske polintelektualnosti, brez civilizacijskega kriterija. A tukaj bi moral govoriti o bedi določenega slovenskega časnikarstva. Vzemimo samo napade na katolištvo. Vzemimo na primer idiotski - Jelinčičev - argument, da nam je krščanstvo tuje, ker je bilo k nam "prineseno". Kot da k nam ni bilo prineseno prav vse, kar smo in imamo, od pisave, ki je feničanska, do števil, ki so arabske, do tobaka, ki je indijanski, do železnice, ki je avstrijska, do filozofije, ki je nemška, in do računalnika, ki je ameriški.

Hočete reči, da bi bilo treba kulturo na Slovenskem ustvariti na novo?

Ne bom govoril o podkulturnih napadih na Janeza Pavla II. Veliki Poljak je na zahodu vsilil rešpekt tudi ateistični kulturi, medtem ko nekakšna ljubljanska publicistična skuta ostaja neobčutljiva. Tukaj smo v žalostnem provincializmu, iz katerega lahko v kulturi zraste samo provincializem, pa naj bo ta še

Robidnica in ledena torta

Bruna Pertot

Rastline so dobre in zle. Imajo vrline in napake, prinašajo radost, življenje in zdravje, lahko pa se grizejo v telo, uničijo življenjske sokove, prinašajo slabosti, bolezni, lahko tudi smrt. Natanko kot mi. Vmes so še tiste, o katerih smo prepričani, da so slabe, a niso in se take le zdijo, kakor na primer "Rubus plicatus" ali preprosto naša domača, nadležna, nezaželjena robida, ta velika ljubezen zeliščarjev in zaveznica ptic ter bes in obup vrtnarjev, ki gredo nanjo s stroji, s škarijami, s strupi. A ona nič. Potuje globoko pod zemljo in v ugodnem trenutku prikuka na dan, lepa, sočna, trdoživa, kot da se ni nič hudega zgodilo in tuhta, kam bo položila svojo dolgo nogo in pognala novo korenino in ustvarila novo rastlino na škodo druge vrste.

Tako širi slabo voljo povsod, kamor se usede in kot da se tega zaveda, opozarja in grozi s številnimi velikanskimi trni, ki pa so na poganjkih drobni, povsem nevidni, a zato nepopisno zahrbtni. Tako: "Nihče naj se me ne dotika, sicer bo joj!"

Potem pa se približajo stopinje, prav tiho in obzirno, na levi binglja platnena vrečka, na desni košarica

iz bičja, nikjer nobenih škarij, ne rezila, le topli prsti obirajo komaj vzklile lističe in poganjke, a ne preveč, da bo rastlina dala tudi sad, ko bo njen čas, da bo za ptice in ljudi. Iz poganjkov in listov pa bo čaj za zimo, ko bo enkrat posušeni v družbi z borago, jagodo in malino. O, to vam je čaj, da se more le malo-kateri kosati z njim. ➔

tako svetovljansko našemljen. Na Slovenskem bo nova veljavna kultura lahko zrasla le iz tistega prazihodišča duha, ki so ga Latinci imenovali pietas (Vergil!). Se pravi iz čuta biti in smrti, iz sočustvovanja s trpljenjem sveta, iz spoštovanja - če ne sprejetja - krščanstva v njegovi etični in metafizični brezprimernosti. Saj je danes alternativa za Kristusa samo absurd. Zato novo kulturno pomlad pričakujem predvsem v krščanskem gozdu.

Kakšno je stanje zunaj gozda?

Kar zadeva zunanjo panoramo, je seveda težko gledati reciklažo včerajšnjih režimskih priganjačev, ubdovcev in konfidentov. Zame je namreč odločilnejše, kaj je kdo pisal pod diktaturo, kot to, kar piše danes. Karakterji so se tehtali takrat. Sicer pa to spada v poglavje neke druge, širše, družbene reciklaže, ki je značilnost celotnega postkomunizma, vštevši slovenskega. Češko lahko izvzamemo.

Za vključevanje slovenske kulture v Evropo politikom ni treba niti s prstom migniti? Jo bodo kulturalniki pripeljali vanjo?

Kot zamejec posebno težko gledam na kompleks manjvrednosti, ki v kulturi še kar naprej udarja na dan: od sanj o ameriški slavi do ekshibicij Laibacha na otvoritvi evropskega meseca kulture v Ljubljani. Startati na čezoceansko slavo, pri tem, da ti "Prešeren dol visi", kakšno veličastno komedijsko izhodišče za slovenskega Aristofana! Ko bi ga imeli. Angleški pisatelj James Graham Ballard je rekel te dni v intervjuju za Il Corriere della Sera: "Smo majhna in smešna dežela." O svoji Angliji je rekel to! Mi pa se iz Ljubljane gremo neka "prodiranja". Pri vključevanju v Evropo bi se moral naš narodni manjvrednosti kompleks manjšati, pa se, kot se zdi, večja. Edino prodiranje, ki velja, je prodiranje v lastne globine in višine, pa naj svet ve za to ali ne.

A za sedaj je še poletje in že se konci preštevilnih robidnih vej odevajo v grozdke rožnobelih cvetkov, prepolnih pestičev: ne bo minilo prav dolgo, ko bo iz vsakega posebej nastal grozdčast, črn in lesketajoč se sadež, pravzaprav bodo to grozdki grozdčastih sočnih sadežev, polnih rudninskih snovi, polnih vitaminov C in A ter nabreklih od mlečne, jantarjeve, jabolčne in salicilne kisline, zaradi česar je robidnica žejnemu uteha, lačnemu hrana, polna sladkorjev in lahko je tudi zdravilo, ki nadomešča uspavalo in aspirin. Znano, kaj, pretiravati s hvalnicami ti zeliščarji, ki imajo na piki vse, kar ni zrastle iz zemlje! Pa prav nič ne pomislijo, kako je kdo alergičen na počasno nabiranje, sušenje, packanje in da nazadnje robida ne raste pred mestno trgovino ali kje v bližini tržnice, da zbada, da je kratko in malo antipatična, da je polna astrigentnih semen, ki so zdravju celo škodljiva!

Zato tam kraljuje vse, kar nima trnov, kar ni antipatično, kar se smeje in vabi že od daleč, nabito z vodo in umetno hrano, z barvili, s škropili, s praški in z loščili. Kaj bi divja robidnica ob neoporečni, vzgojeni in gosposki jagodi! In vendar, kako je ta revna, kako gradi le na videzu, kako je prazna v primeri s svojo gozdno sestro, ki tudi ni prav nič boljša od robide. Ne? Ne ne. Ne zna biti na mestu. Je vsiljiva. Grabežljiva, asocialna, sebična, skrbi samo zase: svoje preštevilne lovke meče v sredino srca drugih rastlin in tam požene čvrste korenine in prične rasti, posrka vso hrano, zasede ves prostor, dokler rastlina pod njo ne izhira.

S pomočjo družinskih članov splete gosto mrežasto blazino in vse, kar je nekoč rastle tam spodaj, usahne, prav kmalu je ves življenjski prostor samo njen. Pa je le drobna, skoraj nezatna rastlinica. "Mors tua, vita mea." Zgleda, da se ga drži prav vse, kar leze in gre. Morda bi brez tega ne mogli nabirati robidnic, malin in jagod, ne kosmulj, ne grozdja svetega Ivana, ne brusnic in ne borovnic in vsega, kar diši po polnosti, po pomladi in poletju in je dobro in lepo in sproščujoče.

Zato pa bomo šli. Šli bomo s tistim sivim vedrcem iz pločevine, ki je celo stoletje pri hiši, in potopljeni v obleko, ki je stara, stara, a še vedno lepa in skriva v vsaki gubi drag spomin. Tudi na robidnice, seveda. Šli bomo in si jih nabrali. Prej ali slej bo vedrce polno, nič če bo na roki rdeča praska ali na prstu pikica krvi! Ko bo torej vedrce polno, bo čas za poletno kuharsko delavnico pod platneno streho, da nas ne iznenadi tavajoči oblak in strese zajemalko toče v lonec, sredi najlepšega, prav ko bo vse kipelo v balon-

čkih, se kuhalo, cedilo, gostilo in dišalo med siti, kolti in mešalci, kuhalniki, sokovniki in raznolikim steklom ljubkih lončkov, velikih, majhnih in hudomušnih.

Morda pa smo robidnice nabrali v domači meji, morda tudi na vrtu, kjer smo zasadili tiste sorte, ki nimajo trnov, a so ohranile vse lastnosti rodovine, katere plemenito ime zveni "Rosaceae". Med značilnosti spada, seveda, tudi nadležno seme. A ne izgublajmo poguma: imamo za vsak primer mlinček, o katerem se našim starim mamam še sanjalo ni! Dovolj da stresemo oprano jagodičevje vanj, ga komajda pokrijemo z vodo in poženemo tok. Štejemo samo do tri in nič več. Nič več. Jasno? Potem pa damo vse to na gosto najlonsko cedilo, sito (nekoč so jih izdelovali iz svile!) in z mešanjem pretlačimo, dokler ne ostane v mreži samo seme.

Nato bomo gostile in sladkale (morda gostili in sladkali - je vedno kateri med gospodi, ki se vnema za kuharsko ustvarjalnost), no dokler bomo hotele, obdane od priročnikov, zvezkov, receptov in nasvetov. Ali eno drži: naš žele, naša marmelada, naš sladoled bodo brez semen, ki se tako zelo rada vsedajo med dlesni in strgajo po delikatnem grlu.

"Ne ne ne, ni zame, hvala," nas bo morda nagnal ta in oni. "Robidnica pa sploh, malina sploh, da ne govorimo o grozdju svetega Ivana z vsemi tistimi semeni!"

Presenečenje bo nazadnje prav veliko. Veselje tudi. Kako ne bi! Ob tisti pisani in ledeni torti iz skute, ki jo pripravimo podobno kot potico. Samo peniti rumenjake s sladkorjem nam je treba in dodati pretlačeno skuto in trdno tepene beljake in prav rahlo premešati. Polovica mase nas počaka v porcelanasti skledi, in ji lahko dodamo kakšno pest celih sadežev, drugi polovici pa dodamo skodelico redke in nedokuhanne marmelade; ko se temno obarva, jo stresemo spet v porcelan in samo dvakrat ali trikrat preobrnemo, da se ne bi barve preveč pomešale.

Ta gozdna in ledena torta je nekaj posebnega: lahko jo spečemo, lahko pa tudi ne. Vsekakor, tako pečena kot surova, mora v zmrzovalnik, v obliki diska, kupole, kvadrata, z biskvitom za osnovno ploskev ali brez. Če pečemo, prevlečemo model s papirjem, ki je za peko, in ohladimo, preden damo v led.

Kdo bi vedel povedati, če je boljša pečena ali surova, tako obdana od ledene sadne omake, okrašena s sadjem in mladimi poganjki robide, mete in maline, z napolitankami in smetano in polna belo škrlatnega prepletanja, ko si jo zrezal in se pokaže in in... mar ni dovolj? Ni. Je enostavno preveč.

Haiku je tradicionalna zvrst japonske poezije, lirski pesmica iz treh verzov, ki skupaj obsegajo 17 zlogov: v prvem jih je 5, v drugem 7 in v tretjem spet 5. Pozneje (pa tudi danes) so pesniki glede te zahteve bolj svobodni. Haiku pesmi so poznali že v 15. stoletju, posebno priljubljene pa so postale v 17. stoletju. Mojster te oblike je bil zlasti Matsuo Bašo (1644-94) in njegova šola. V japonski poeziji haiku sprva predstavlja hudomušno pesem, duhovito domisljico, besedno igro, potem pa kakšno misel, preblisk, spoznanje, ugotovitev, impresijo, prizor ali podobo iz narave in življenja.

Haiku se je razširila po vsem svetu. Tudi pri Slovencih je našla odmev. Mart Ogen, ki je kot štipendist študiral na Japonskem, je v zbirki Kondor pri Mladinski knjigi objavil Malo antologijo japonske lirike (Ljubljana 1975). Razložil je obliko pesmi in s prevodi predstavil najodličnejše pesnike. Novinar in pesnik Slavko Kolar (1946-1995) je leta 1985 izdal svojo zbirko z naslovom Haiku. To vrsto pesmi piše med drugimi tudi sodelavec Mladike Vladimir Kos. Razen pri Srbih, naj omenim le njihovo največjo pesnico Desanko Maksimović, ki je tri leta pred smrtjo izdala svojo zbirko več kot 700 haiku pesmi z naslovom Ozon domačega kraja (Ozon zavičaja, Književne novice, Beograd 1990), se je ta pesniška oblika močno in uspešno uveljavila tudi pri Hrvatih. Ti izdajajo celo priložnostno revijo haiku poezije, se udeležujejo raznih mednarodnih natečajev in na njih žanjejo velike uspehe.

Na japonskem natečaju te poezije leta 1993 v organiziranju japonske tvrdke Iteon, proizvajalke čaja, je hrvaški pesnik Vladimir Devidé osvojil prvo nagrado. Na natečaj je prispelo 980 haiku v angleškem jeziku in 108800 v japonskem. Hrvaški udeleženci so po številu osvojenih nagrad in priznanj pristali na tretjem mestu (5), in sicer za Japonci (17) in Američani (15). Posebna priznanja so dobili tile hrvaški pesniki: Smiljka Bilančević, Zvonimir Petrović, Maja Rijavec in Robert Bebek. Zadnja leta zasledimo več haiku pesmi v reviji Marulić. Med sodelavci srečamo imena: Josip Josić, Drago Maršić, Timjana Mahečić, Mladen Vuković, Ivo Slaviček, Duško Matas in največkrat Tomislav Maretić. Leta 1995 je Tomislav Maretić prejel tri nagrade za svoje haiku pesmi: častno priznanje japonskega časopisa "Azami" (Osaka), drugo nagrado za mesec april ameriške revije za haiku "Haiku Headlines" (Los Angeles) in "Excellence Award" tečaja haiku že omenjene japonske tvrdke Iteon.

Hrvaški akademik Vladimir Devidé je letos (1996) izdal prvi antologijski izbor hrvaške haiku poezije. Od 80 pesnikov je objavil več kot 1100 pesmi ter spremno besedo o japonskem in hrvaškem haiku pesništvu.

Haiku revija "VRABAC" (Vrabc), ki jo je ustanovilo Hrvatsko haiku društvo, izhaja dvakrat na leto v Čakovcu v dvojni številki. Glavni urednik je Marijan Čekolja. Revija je dvojezična - z vzporednim angleškim prevodom. Na koncu so haiku pesmi tujih avtorjev v izvorniku in hrvaškem prevodu. Že pred revijo "Vrabc" je izhajala v Varaždinu prva tovrstna revija z naslovom "HAIKU". Prenehala je največ zaradi finančnih razlogov. Prve haiku pesmi je pri Hrvatih objavil Tonči P. Marović (1961), prvo zbirko Dubravko Ivančan (1964), japonske haiku pa prvi predstavil Vladimir Devidé. Leta 1993 je bil zanimiv domači natečaj za najboljši haiku. Prvi trije pesniki (Josip Josić, Maša Bambić in Nada Zidar-Bogadi) so dobili nagrade, četrti (Hasan Džinić) pohvalno priznanje, peti (Dunja Pezelj) spodbudno nagrado, pesniki od 6. do 15. mesta pa so prišli v ožji izbor. Selektor natečaja je bil Tomislav Maretić, ki se je leto poprej dobro odrezal na japonskem natečaju.

Leta 1995 se je Tomislav Maretić udeležil tudi natečaja Britanskega haiku društva (the BHS James W. Hackett Haiku Award 1995) in prejel pohvalo ("Highly Commended"). Na natečaju ameriške haiku revije "Haiku Headlines" (Los Angeles) je februarja 1996 zasedel drugo mesto. Prejel je tudi pohvalo (Honorable Mention) na spomladanskem natečaju japonske revije "Azami" in pohvalo natečaja japonske tvrdke ITEON.

V Zagrebu je letos (1996) pred kratkim ponovno začela izhajati revija HAIKU. Nadaljevala bo s tradicijo varaždinske Haiku (1977-1981). Glavni in odgovorni urednik nove revije je Dubravko Marjanović, v uredništvu pa sta poleg drugih Tomislav Maretić in Milan Žegarac - Peharnik. (Revijo je mogoče naročiti na naslov: "Haiku", Sipar d.o.o., Gajdekova 24, 10000 Zagreb).

Tomislav Maretić je v reviji MARULIĆ objavil več ciklusov haiku pesmi. V prevodu objavljamo iz teh ciklusov nekaj najznačilnejših pesmi.

Pruredil **Martin Silvester**

VARUJ SE PSA!

*Na koncu vsega
njen pes mi maha z repom,
ko se srečava.*

*Deček s svojim psom,
s svojim tudi policaj.
Kakšna razlika!*

*Dalmatinski pes
pod brezo v snegu stoji.
Laja na vrane.*

*Ko ga voha pes,
se otročiček smeje
in se umika.*

*Ko hodi zgrbljen,
ga milo spremlja oko
njegove psice.*

*Pri pijanem gospodarju
v skrbeh sedi
stari pes čuvaj.*

*Igra skrivačev -
nad cvetjem veselo
mahanje z repom.*

*Pes še ne vidi
mačke, a ona se dela,
da ga ne vidi.*

*Pes z ukradeno uro
teka po nabito
polni plaži.*

*"Pazi, pes je hud!" -
sredi vrta se psica
z otroki igra.*

HAIKU IZ RAZNIH DEŽEL

*Puščavski psi
v bližini piramid
z obrazom Anubisa.*

*Egipt, ovit
v granit, se koplje
v svojih skrivnostih.*

*V noči ima svetišče,
posvečeno krokodilu,
leden sijaj.*

*Ženevsko jezero.
Labod spreminja barve
pod reflektorjem.* ➔

Kamen, vržen
v globoko jezero -
Krogri neba...

Metro, poln bluesa. -
Zamudil sem že
sedem vlakov!

Zijam v tunel
metroja. Bliža se mi
dvoje mačjih oči.

Čisti plakati
na postaji metroja. Vse bi jih
popisal s parolami!

Mornar, ki smrdi
po žganju, govori
devet jezikov.

Igre miši
ne moti neslišni
prihod metroja.

Luči Pariza!
Samo mesec je isti
kot na Hrvaškem.

ZASTAVA IZ SANJ

Zastava, prenesena
iz sanj, je zaplapolala! -
Pomladni oblak.

Klic svobode
med razigrano množico! -
Hrup demokracije.

Zadarska obala -
rdeče - belo - modro
med dežniki.

Maha z zastavo.
V odmoru popravlja
novi sako.

Volilne skrinjice:
potrpežljivo čakajo
mladi in stari.

Počasna starka
s palico, prvokrat
na volitvah.

Težak bolnik
z upom izpolnjuje
čiste lističe.

Tista dva leva
sanjata v katedrali.
Grmenje orgel.

Dva mlada orla
letita okoli stolpov.
Čisto je nebo.

Jata balonov
se dviga ob stolpkih -
barve Velike noči.

Dan državnosti.
Vozim svojega dojenčka
okoli jezera.

Ognjemet na Jarunu -
rože naše -
hrvaške pomladi.

Ognjemet
v vseh barvah.
Nepremičen Mesec.

Glej bleščanje
razcvetelih zvezd
v vodi Jaruna.

Svoboda se je
iztihatapila iz naših src
na zastave.

SONCE NA PROGI

Istrski gonjač
in zajec - oba v lovu
čez rdeče brazde.

Ko sinku dajem pogum,
mislim pri sebi
na svojo nemoč.

Za pletilnimi iglami
smejoče se oči
nosečnice.

In dve kitari
sredi hrupa čiste tone
tiho iščeta.

V pomladni noči
svetilka v parku širi
vonj po cvetlicah.

GNEZDA IZ SLAME

Železni most.
Ko vlak odpelje, golobi
spet priletijo.

Ko sem odprl buteljko
finega vina - koščki
plutovine v ustih.

Gnezda iz slame
v konjušnici polna
cvrčanja lastovk.

Glasovi lutnje
iz vrta oleandrov,
obdanega s trnjem.

Papežev blagoslov -
s hipodroma teče
vetrič dobrote.

Ko gre skozi
množico, smehljajoči se
cvetovi obrazov.

Cvrčanje ptic -
je to mar prepir ali
ljubezenski duet.

Vaški vlak.
Pod nogami čutim
vsak prag proge.

Skupaj z nami
dim naših cigaret
potuje z vlakom.

Stopil sem z vlaka.
Diskusija
potuje dalje.

IZ OČI LASTOVKE

Iz oči lastovke:
obzidje neslišno
obletava Mesto.

Skozi zanihan
borov gozdček se ziblje
smaragdno morje.

Pod obzidjem
Dubrovnika peni se
morje in kamen.

Motorni čoln
menja zvok na valu.
Galebi se drsajo.

Blizu Lokruma
so škržati preglasili
motor trajekta.

Lastovke nad
Stradunom smehljaj so
svetega Vlaha.

Gundulićev sen...
od Gradca do Mesta
žuborenje Hrvaške.

Končan je ognjemet.
Razmetane zvezde
nad Dubrovnikom.

Prev. Martin Silvester

Italijanska nagrada pisatelju Alojzu Rebuli

V kraju Castel Goffredo so 28. junija petič podelili literarno nagrado Giuseppe Acerbi. Tokrat je bila namenjena prevodom slovenskih del. Strokovna in ljudska žirija sta izbirali med Rebulo (italijanski prevod romana V Sibilinem vetru, ki ga je oskrbela Diomira Fabjan Bajc, izšel pa je leta 1992 pri ZTT), Dušanom Jelinčičem (prevod Zvezdnatih noči) in Borisom Pangercem (L'albero del Maj). Zmagal je Rebula, ki mu bodo nagrado izročili 11. oktobra. Medtem so že podelili posebno priznanje pesniku Cirilu Zlobcu, Miran Košuta iz Trsta pa je predaval o slovenski poeziji od Prešerna do danes.

34 NOVOMAŠNIKOV

Na praznik prvakov apostolov sv. Petra in Pavla so slovenski škofje posvetili skoraj vse letošnje novomašnike. Skupno jih je 34, od tega dva člana slovenskih družin na tujem (Joliet, ZDA in Mainz, Nemčija), ki pa sta vsaj nekaj časa študirala tudi v Ljubljani.

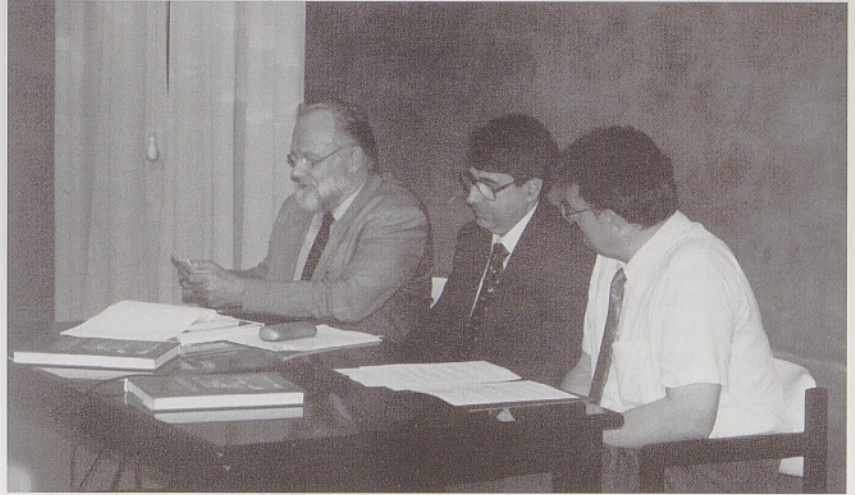
V matični Sloveniji je letos 12 škofijskih in 5 redovnih novomašnikov v mariborski škofiji, 9 škofijskih in 4 redovnih novomašnikov v ljubljanski nadškofiji, dva škofijska novomašnika pa sta v koprski škofiji (26-letni Jože Koren iz Vipave in 27-letni Zoran Zornik iz Bovca).

Med redovniki so po dva salezijanca, jezuita in minorita ter po en kapucin, frančiškan in lazarist.

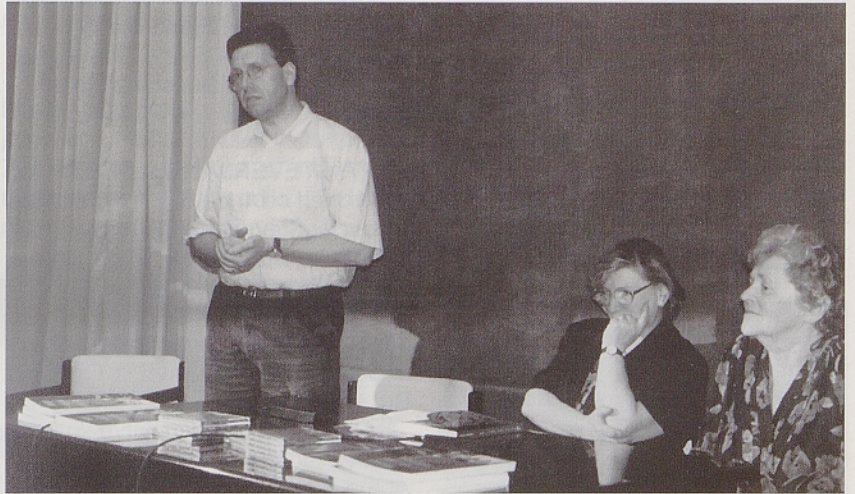
MAGRISU NAGRADA STREGA

Najuglednejšo italijansko literarno nagrado Strega za leto 1997 je prejel tržaški pisatelj in esejist, drugače pa profesor nemške književnosti na univerzi Claudio Magris za delo Microcosmi, ki je izšlo na 275 straneh pri založbi Garzanti. V devetih poglavjih nastopajo mali ljudje in domače stvari od kavarne San Marco v Trstu do gozdov na Snežniku, kar daje pisatelju priložnost, da razglablja o večnih in sedanjih vprašanih, tudi o narodnostnem sožitju ob meji.

Zaključek sezone v DSI v Trstu

Zadnji kulturni večeri ob sklepu sezone DSI v Peterlinovi dvorani so bili v znamenju knjižnih predstavitev. Slovenski konzul v Trstu prof. Tomaž Pavšič, inž. Paolo Petronio in prof. Mladen Bogič so predstavili knjigo o bohinjski železnici, o čemer smo poročali že v prejšnji številki (zgoraj). Prof. Marjan Kravos, Matejka Peterlin in Marjana Prepeh pa so v društvu spregovorili o zborniku ob petdesetletnici Radijskega odra "Naš glas pri vas doma" in zgoščenke "Glasovi za spomin" (spodaj).

V TRSTU TRETJINA SLOVENCEV...

Ob 70-letnici glasbenika, jeziko-slovca in zgodovinarja dr. Pavleta Merkušja je Breda Pahor 12. julija objavila v Primorskem dnevniku daljši intervju z njim. Med drugim zvedo, da je pri sestavljanju tržaške srednjeveške toponomastike v arhivih preučil 5.000 imen prebivalcev srednjeveškega Trsta in ugotovil, da je v 14. stoletju živela v mestu tretjina Italijanov, tretjina Furlanov in tretjina Slovencev.

RAZSTAVA IN KNJIGA O NOŠAH

Pri Budinovich v Saležu je Kulturno društvo Rdeča zvezda 23. junija odprlo razstavo ljudskih noš, ki so jih izdelali na dveletnem tečaju, ki ga je tam vodila Marta Košuta. Izšel je tudi priročnik Kadar v nožo se oblečem, ki ga je napisala skupno s Silvo Perčič Lovrenčič. Ilustriral ga je Miloš Zidarič, na prireditvi pa ga je predstavila Breda Pahor. Zaigral je še trobilni kvintet proseške godbe.

Umrli biseromašnik Jože Snoj

V župnišču v Mostah v Ljubljani, kjer je od avgusta 1994 živel pri nečakinji in nečaku, župniku dr. Lojzetu Snoju, je 1. julija umrl biseromašnik Jože Snoj. Izhajal je iz rodbine iz Zagorja ob Savi, ki je veliko dala in še daje narodu in Cerkvi. Med njegovimi enajstimi brati in sestrami je redovnica, bila pa sta tudi duhovnik Venceslav in minister France, katerega je zelo cenil in si želel, da bi o njem zgodovina končno pravično spregovorila. Rodil se je 20. novembra 1911. Maturiral je na klasični gimnaziji v Ljubljani in tam študiral v semenišču. Posvečen je bil leta 1937. Bil je kaplan v Tržiču, med vojno pri Sv. Jakobu v Ljubljani, nakar je odšel v begunstvo. Po dobrih treh letih taborišč v Avstriji in Italiji je dospel v škofijo San Diego v Kaliforniji. Najprej je bil kaplan, v letih 1956-71 župnik v Loma Lindi, kjer je zgradil novo cerkev, posvečeno sv. Jožefu Delavcu, v letih 1971-83 pa župnik v Etiwandí. Zbiral je tudi Slovence in kot upokojenec še naprej vzorno opravljal duhovniško delo. Posebno se je posvečal preziranim Mehikancem, zasvojenim z mamili, bolnim. Ko se je vrnil v Slovenijo, je, da si skoraj popolnoma slep, maševal in spovedoval v Mostah. Že zelo oslabilen je tam 15. junija obhajal biser-no mašo, s katere je fotografija (ob njem stoji nečak, župnik Alojz Snoj).

VLADO ŠVARA 90-LETNIK

Dne 19. junija je praznoval 90-letnico tržaški glasbenik Vlado Švara. Rodil se je v Ricmanjih in se izučil za elektromehanika. V domači cerkvi pa je že od 14. leta starosti orglal in dirigiral. Po preselitvi v Trst je postal eden izmed najzaslužnejših zborovodij v času fašističnega preganjanja. Vodil je cerkveni in prosvetni zbor pri Sv. Jakobu, za kar so ga zaprli in konfinirali. Po vojni je vodil več zborov, najbolj uspešno šentjakovski pevski zbor Ivan Cankar, ki pa se je razpustil leta 1956. Tudi uglasbil in harmoniziral je več pesmi.

NA POTI K RESNICI IN SPRAVI

To je naslov zbornika, ki ga je izdala Teološka fakulteta v Ljubljani. V njem so zbrana predavanja s simpozija, ki je bil ob 50-letnici konca druge svetovne vojne junija 1995 v Ljubljani. Takrat so spregovorili Janez Juhant, Bogdan Dolenc, Marko Kremžar, Vinco Ošlak, Justin Stanovnik, Janez Zdešar in Peter Urbanc.

UMRL GVIDO ZIDARIČ

Dne 5. julija je umrl trgovec, nekdanji predsednik Hranilnice in posojilnice v Nabrežini Gvido Zidarič. Rodil se je v Šempolaju, star pa je bil 72 let.

27. ŠTEVERJANSKI FESTIVAL

V dneh od 4. do 6. julija je bil Med borovci v Števerjanu 27. festival narodnozabavne glasbe, ki ga prireja društvo Frančišek Borgia Sedej. Med kakimi 20 ansambli so prvo nagrado odnesli Laufarji iz Cerknega, nagrado občinstva pa Argonavti iz Goriških Brd.

Ob 45-letnici ustanovitve so imeli koncert tudi Beneški fantje, ki jih vodi Anton Birtič.

PRVI REJ

Med gostovanjem po slovenskih krajih je imela folklorna skupina Prvi rej iz Canberre v Avstraliji, ki jo vodi Ljuba Vrtovec Pribac, 7. julija uspešen nastop tudi na Repentabru. Ob njej je nastopil tudi gostitelj, Tržaški oktet. Goste so pozdravili predsednik okteta Boris Pangerc, župan Aleksij Križman, književnik Aleksij Pregarc in župnik Tone Bedenčič, v imenu avstralskih Slovencev pa je spregovoril Cvetko Falež.

Nova cerkev v Zavarhu

Pogled na novo cerkev v Zavarhu na dan posvetitve v nedeljo, 27. julija, letos.

V občini Bardo v Terski dolini so 27. julija posvetili novo cerkev v Zavarhu. Prejšnjo je porušil potres. Za obnovitev se je posebno zavzemal župnik Renzo Calligaro, ki globoko spoštuje krajevne običaje in jezik. Spominska tabla je v slovenščini in latinščini, tudi v cerkvi so napisji v domači govorici.

VRTCI IN OSNOVNE ŠOLE

Že na rednem XIX. občnem zboru Slovenskega raziskovalnega inštituta, ki je bil 22. aprila v Trstu, so predstavili knjigo s prvimi rezultati širše študije o mreži slovenskih šol v Italiji. Gre za obsežno publikacijo s povzetkom v italijanščini in angleščini Slovenske šole v tržaški in goriški pokrajini, Vrtci in osnovne šole. Pripravila sta jo Norina Bogatec in Milan Bufon. Raziskava se zdaj nadaljuje, kar zadeva nižje in višje srednje šole.

100 LET GODBE V NABREŽINI

Godbeno društvo Nabrežina je svojih 100 let nastopanja proslavilo z več nastopi, novim praporom in spominsko brošuro. Zadnjih 30 let vodi godbo Stanko Mislej, ki se mu je nedavno pridružil Sergio Gratton.

OPERAZIONE FOIBE

Pri založbi Kappa Vu v Vidmu je izšla knjiga Claudie Cernigoi iz Trsta *Operazione foibe*. Gre za pregled in primerjavo doslej objavljenih seznamov domnevnih žrtev partizanov na Tržaškem tik po koncu vojne. To nerazčiščeno vprašanje do danes zastruplja odnose ob meji.

UMRL JOŽE PAHOR

V Trziču je 21. julija umrl šolnik in dolgoletni predsednik Društva slovenskih lovcev v Furlaniji-Juljski krajini Doberdob Jože Pahor. Njegova družina je bila iz Opatjega Sela, vendar se je rodil v Trziču 17. maja 1942. V Trstu je doštudiral na slovenski trgovski akademiji, se zaposlil na uvozno-izvoznem sektorju, pozneje pa postal tajnik na trgovskem zavodu Ivan Cankar v Gorici. Bil je med vodilnimi predstavniki Sindikata slovenske šole na Goriškem.

XXII. SENJAM

Od 25. do 27. julija je bila na Lesah v Benečiji 22. izvedba revije Senjam beneške piesmi, ki jo prireja KD Rečan. Med nastopajočimi in prireditelji so bili tokrat skoraj samo mladi. Predstavili so enajst novih pesmi, ki so posnete tudi na kaseti in natisnjene v brošuri. Prvo nagrado je prejela pesem Beneška vičer (pela Checco in Chiara), drugo Samo sonce jo razume (Kristina), tretjo pa Me kličejo damu (Marco).

II. festival v Mavhinjah

Amaterska gledališka skupina iz Boršta je nastopila v nedeljo zvečer po podelitvi nagrad najboljšim skupinam in posameznikom.

Druga izvedba Festivala zamejskih amaterskih dramskih skupin, ki ga je v Mavhinjah priredilo Športno kulturno društvo Cerovlje-Mavhinje v dneh od 25. junija do 6. julija, je vsak večer privabila zelo lepo število gledalk in gledalcev. Zvrstilo se je devet iger za otroke in mladino, štiri predstave so bile eksperimentalne, deset pa jih je sodilo k ljudskemu odru. Zadnjega dne je bilo nagrajevanje. Izšla je tudi posebna brošura, na ogled pa je bila razstava.

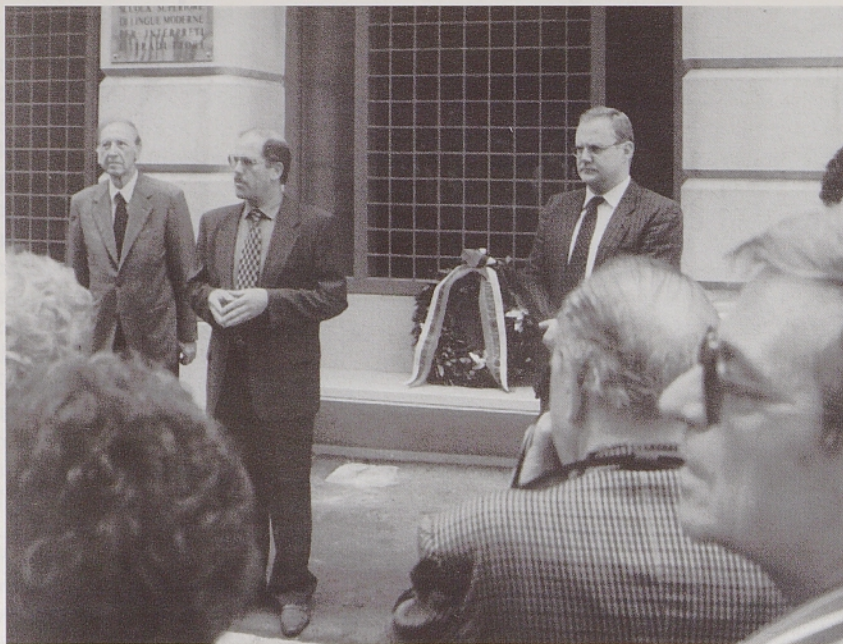

Nadja Roncelli, Francesca Simoni in Matjaž Rustja v predstavi "Male dame".

PRIMORSKI DNEVNIK LAST ZADRUGE

S 25. julijem se je končala pomembna in zahtevna faza reševanja Primorskega dnevnika, ki je bil konec lanskega leta pred ukinitvijo. Zadruga Primorski dnevnik, v katero se je vključilo nekaj 2.000 Slovencev iz Italije, ki si želijo pluralen dnevnik, je najela posojilo in od Založništva tržaškega tiska (ZTT) odkupila časopis. ZTT je tako odplačalo dolg (4 milijarde in 300 milijonov lir predvsem zaradi politično pogojene pustolovščine z "dvojčkom" Republiko v Ljubljani), ki ga je imel najemnik dnevnika, založniško podjetje PRAE, celotno glavnico PRAE pa je tudi prevzela Zadruga Primorski dnevnik. Zapletena finančna operacija je bila potrebna zaradi ohranitve pravice do italijanskega državnega prispevka, ki je glavna postavka med prihodki časopisa.

Obletnica Narodnega doma

Pokrajinski predsednik SSK dr. Jože Škerk, deželni tajnik Martin Brecelj in pokrajinski tajnik Peter Močnik ob položitvi venca pred stavbo nekdanjega Narodnega doma Balkan.

Ob 77-letnici požiga Narodnega doma v Trstu je Slovenska skupnost 13. julija pripravila pred stavbo krajšo slovesnost in položila spominski venec. Deželni tajnik Martin Brecelj je ponovil zahtevo, naj se na pročelju namesti dvojezična tabla, ki naj opozarja na vlogo tega nekdanjega slovenskega središča, na pomen arhitekta Maksa Fabianija in na fašistični uničevalni napad leta 1920.

S POTA V AMERIKO

Raziskovalni inštitut Studia slovenica (p.p. 28, 1210 Ljubljana-Šentvid) je izdal zelo zanimivo knjigo: Dr. Gregorij Rožman, *S pota v Ameriko*.

Gre za objavo pisem, ki jih je ljubljanski škof pošiljal z obiska pri Slovencih v ZDA leta 1935-36 dnevniku Slovenec v Ljubljani. Natis pa se drži originalov, ki jih hrani nadškofijski arhiv in so pristnejši od časopisne objave. Slovenske naselbine in župnije so bile seveda veliko številnejše in vitalnejše. Tudi drugače so podatki o kulturnih, socialnih, verskih zapažanjih zelo dragoceni. Urednik dr. Janez Arnež je knjigo, ki šteje 127 strani, opremil z obširnimi povzetkom v angleščini, z uvodom in sklepno besedo, ki še iz drugih virov opisujeta Rožmanovo pot po Ameriki, pri kateri mu je bil za glavnega vodiča župnik slovenske župnije sv. Lovrenca v Clevelandu John Oman. Do Rožmanove smrti leta 1959

sta bila velika prijatelj, pri njem je škof kot begunec v ZDA tudi stanoval.

Inštitut Studia Slovenica je izdal tudi novo, 14.-15. številko revije Pogledi. Iz bogate vsebine naj navedemo gradivo o begunskem tedniku v Avstriji Slovenska beseda, podatke o Slovencih v Indianopolisu in spisek štajerskih četnikov, ki so bili vrnjeni in pobiti po vojni oz. so jih prepeljali v Italijo in so se rešili. Gre za podatke iz zapuščine rajnega javnega delavca in vodje štajerskih četnikov Jožeta Melaherja iz Clevelanda.

ZBORNİK SLOVENSKEGA ŠPORTA

Po lanskim uspešnim izdajam je časnikar Branko Lakovič iz Trsta s sodelavci pripravil novi Zbornik slovenskega športa v Italiji 1996-97, ki v slovenščini in italijanščini predstavlja protagoniste in dosežke zamejskega športnega življenja.

NOVA MAŠA V CHICAGU

V jolietški stolnici v zahodnem predelu Chicaga je bil 7. junija posvečen, naslednjega dne pa je imel v Elmhurstu novo mašo Gregor Goršič. To je bil velik praznik za tamkajšnje slovensko skupnost, v kateri je Goršičeva družina posebno dejavna. Vseh šest otrok govori slovensko in mladi duhovnik je s starši že dan zatem odpotoval v Slovenijo, kjer je imel dve ponovitvi nove maše.

DUHOVNIŠKI SMRTI V ZDOMSTVU

V Mendoci v Argentinu je umrl duhovnik Ivan Tomažič. Rodil se je 18. novembra 1912 v Ljubljani in bil tam posvečen leta 1936.

V Caracasu pa je 13. junija umrl duhovnik Janez Grilc. Rodil se je 20. februarja 1920 v Novem mestu in bil posvečen leta 1951 v Argentini. Od leta 1957 je bil izseljenški duhovnik v Venezueli.

PRAZNIK DRŽAVNOSTI V ARGENTINI

Rojaki v Argentini so 28. junija slovesno obhajali Praznik državnosti v Slovenski hiši v Buenos Airesu. Slavnostni govornik je bil častnik Tone Mizerit. Pri kratki akademiji sta sodelovala moški oktet Ars, ki ga vodi prof. Nancy Selan, in recitatorka Nežka Štefe. Na ogled je bila tudi obsežna razstava olj in akvarelov Andreja Makeka. Zahvalno mašo, pri kateri je pel zbor Gallus, je daroval delegat msgr. Jože Škerbec. Slovenski šopek pa so položili pred spomenik žrtvam revolucije.

Na slavnosti so podelili tudi letošnja priznanja Zedinjene Slovenije zaslužnim javnim delavcem, in sicer Francetu Pernišku iz Buenos Airesa, Rudiju Hirscheggerju iz Mendoze in dr. Vojku Arku iz Bariloče. Osebo je bil prisoten le F. Pernišek, nekaj dni zatem pa je iz Mendoze prišla vest, da je 5. julija podlegel dolgi bolezni politični in kulturni delavec Rudi Hirschegger.

SLOVENSKI TRG V URUGVAJU

V urugvajski prestolnici Montevideu so 29. junija slovesno poimenovali Trg Republike Slovenije. Na njem je tudi spominsko obeležje, ki govori o Sloveniji. Sledilo je srečanje v Slovenskem klubu, ki povezuje zlasti veliko Prekmurcev.

BARAGOVA 200-LETNICA

Ob 200-letnici rojstva svetniškega misijonskega škofa Friderika Barage so bile konec junija spominske pobude tako v Sloveniji kot v Kanadi, čeprav bo osrednja proslava 21. septembra v Dobrniču.

V občini Trebnje so imeli 28. junija pohod, akademijo in predstavitev znamke, ki so jo izdali v Sloveniji za jubilej. Naslednjega dne je nadškof dr. Rode vodil somaševanje na dvorišču Baragove rojstne hiše v Mali vasi. Sledila je akademija. Govor obolelega slavnostnega govornika, pisatelj Aloyza Rebule, je prebrala njegova žena, književnica Zora Tavčar.

Baragov dan v Marquettu v Kanadi pa je imel slovenski del 28. junija v stolnici sv. Petra, kjer je maševal torontski nadškof dr. Lojze Ambrožič, pridigal pa ljubljanski pomožni škof msgr. Alojz Uran, medtem ko je bila angleška svečanost naslednjega dne na pokritem stadionu Severnomichiganske univerze. Prisotnih je bilo tudi 55 romarjev iz Slovenije, ki so obiskali Baragovo deželo in slovenske naselbine v ZDA in Kanadi.

RESIA VALLEY MUSIC ŠMARNAMIŠA!

To je naslov zgoščenke, ki so jo 28. junija predstavili na goriški prireditvi Mittelmonitor, kjer so tudi nastopili plesalci in glasbeniki iz Rezije. Pobudo za zgoščenko, ki jo je izdala japanska založba, je dal saksofonist John Zorn, na prireditvah ob 15. avgustu v Reziji pa jo je posnel Tullio Angelini iz Trziča.

SOSIEDNJA

V Špetru v Benečiji so 28. in 29. junija, podobno kot lani, obudili spomin na nekdanjo avtonomijo, ki so jo uživale Nadiške doline v Beneški republiki. Na pobudo Gorske skupnosti Nadiških dolin in občinskih uprav so bile v župnijski cerkvi slovesne večerice, pri katerih so peli beneški zbori, nato so šli župani, svetovalci in udeleženci z občinskimi prapori v sprevedu do cerkvice sv. Kvirina, kjer so obnovili nekdanji beneški parlament - sosednjo in za "velikega župana Nadiških dolin" izvolili župana iz Dreke Maria Zufferlija. Člani Beneškega gledališča so nato uprizorili pravdo iz leta 1306. Priznanje "srebrna laštra" sta prejela kulturni delavec Pavel Petričič in duhovnik Paskval Gujon.

RAJNI ŠOLSKE SESTRE V GORICI

Šolske sestre v Zavodu sv. Družine v Gorici so izgubile dve zaslužni članici.

Dne 17. julija je umrla s. Karmela (Zofija Milič). Rodila se je 17. oktobra 1912 v Skopem pri Dutovljah, v red pa je stopila leta 1937. Delala je predvsem kot kuharica v Marijinem domu v Ul. Risorta v Trstu, v Marijanišču na Opčinah, nato pa od leta 1951 v Gorici: v Malem semenišču, Alojzijevišču in Zavodu sv. Družine.

Nekaj dni za njo pa je umrla s. Rafaela (Estera Saksida), ki se je rodila 14. oktobra 1912 v Zaloščah pri Dornberku, v red pa je stopila leta 1935. Pet let je delala v Kairu, nato kot učiteljica v Tomaju, po nacionalizaciji tamkajšnjega samostana pa se je leta 1947 preselila v Zavod sv. Družine v Gorici. Leta 1957 je bila izvoljena za provincialko in se je preselila v Trst, kjer je vodila delo za povečanje redovne hiše. Po šestih letih se je vrnila v Gorico, kjer sta jo čakala gradnja novega Zavoda sv. Družine in drugo delo.

SREČANJE IZOBRAŽENCEV

Od 4. do 6. julija je bilo v Šentvidu pri Ljubljani šesto mednarodno srečanje katoliških izobražencev iz Slovenije, Hrvaške, Italije in Avstrije. Posvečeno je bilo razmišljanju o demokraciji

in vrednotah, o čemer je imel osnovno predavanje prof. Anton Stres. Za udeležence je maševal nadškof dr. Franc Rode.

LAJŠE

Na Lajšah nad Cerknim, kjer so leta 1995 skedenj ob grobišču cerkljanskih žrtev preuredili v svetišče, je bila 6. julija spravna in spominska slovesnost. Somaševali so koprski škof msgr. Metod Piriš in duhovniki - bivši zaporniki. Škof je v pridigi spomnil na edinstveno posvetilo na spomeniku pri bližnjem breznu: "Vsem žrtvam okupacije in revolucije na Primorskem pred drugo svetovno vojno, med njo in po njej!"

NAŠ PRAZNIK

Slabo vreme jo je pošteno zagodilo Slovenski skupnosti, ki je v dneh od 19. do 21. julija pripravila Naš praznik v Nabrežini. Kljub temu je med udeležence prišla nova direktorica Urada za Slovence po svetu (Uroš Mahkovec je odšel na novo dolžnost) in državna sekretarka na zunanjem ministrstvu v Ljubljani Mihaela Logar, ki je bila napovedana kot govornica ob deželnem tajniku SSK Martinu Breclju. Izpeljali so tudi okroglo mizo krajevnih slovenskih političnih delavcev različnih strank za oceno štiriletnega mandata devinsko-nabrežinske občinske uprave, ki se izteka.

Tabor Slovencev po svetu

Četrti tabor Slovencev po svetu v prostorih šentviške gimnazije v Ljubljani. Posnetek z okrogle mize o pravicah in dolžnostih Slovencev v svetu.

Letošnji 4. tabor Slovencev po svetu, ki ga v Šentvidu prireja Izseljensko društvo Slovenija v svetu, je bil 28. junija posvečen razpravi o zahtevanem okvirnem zakonu o pravicah Slovencev po svetu. O tem so zlasti govorili predsednik Svetovnega slovenskega kongresa Jože Bernik iz ZDA, pravnik Božo Fink iz Argentine, vodilni predstavnik avstralskih Slovencev Cvetko Falež in predsednik Konference za Slovenijo SSK Danijel Starman iz Kopra. Za udeležence je maševal nadškof dr. Rode, na sporedu pa je bil tudi kulturni program.

Slovenske smučarske tekme v Argentini

Vojko Arko

Nekaj slovenskega pod patagonskim nebom

Posedamo v lepo urejeni jedilnici nove, razkošne stavbe v katedralski smučarski vasi. Pričakujemo povratek naših smučarjev, ki zgoraj ob žičnici Roblesa opravljajo v snega revni zimi 41. slovenske smučarske tekme v Bariločah.

Pa se z Božom, ki sili prav tako kot jaz precej daleč v osmo desetletje, razgovarjava, kako sva pred štirimi leti še s smučkami na nogah prisostvovala 37. tekмам in kako je lansko leto smučarski praznik ob obilnem snegu zbral štiriindvajset starih in mladih tekmovalcev. Spomini se potem razpredejo daleč nazaj in se ustavijo v naporni beli pustolovščini leta 1951.

Takrat smo kmalu po našem prihodu v Bariloče krenili v pogorje Ñireco (izg. Njireko) z namenom, da ob mali gorski kočici, ki je pozneje zgorela, prvokrat priredimo slovensko smučarsko preizkušnjo.

Tiste dni si nihče ni predstavljal, da bomo 45 let pozneje še ponavljali ta športni dan, čeprav na drugem kraju, ob žičnicah in vlečnicah. A prav v teh modernih, skoraj udobnih prilikah se tekme iz Ñireca rade vračajo v spomin.

8.9.1951. Skozi meglo preseva lunina svetloba. V zametih kar dobro slediva smučinam naših prijateljev, ki so naju očitno prišli iskat, pa sva bila prepozna in so se od začetka gozda, kjer se že kopiči debel sneg, vrnili v leseno zavetje. Kljub mračni noči nama je torej pot jasna in samo spodbujam Slavca, naj hodi počasi, saj počasi se daleč pride. Smučke naju polagoma, a vztrajno dvigajo proti oddaljenemu cilju, za katerega veva, da nama je vedno bližji.

Popoldne sva še ropotala po bajti na cesti Anasagasti, kjer Slavc Adamič domuje z drugimi slovenskimi novimi prišleki, ki so se zaradi gora in smučí preselili iz buenosaireškega velemesta v vasico pod Andi. Čakala sva, da se pojavijo tovariši, ki so se namenili na dolgo pot tja v krnico pod pobočji Cerro Mete. Pa se nihče ni prikazal. Seveda - zunaj je po malem deževalo in vreme se ni kazalo prav nič primerno za zimski gorski izlet. Vsi so se torej skesali. A ker sva vedela, da je prejšnji dan, v petek, pet fantov, ki so bolj svobodno razpolagali s svojim časom, že odrinilo v gore, sva okrog štirih popoldne zadegala na rame nahrbtnika in smučí ter krenila v zimski dež. Zunaj mesta sva tolkla zgurano avtomobilsko cesto, ki takrat še ni bila tlakovana, potem sva zavila na poljske poti preko pampe Huanu-

leo v dolino za hribom Ventana. Tam se je rahel dež spremenil v redko sneženje. Ko sva se začela vzpenjati v strmo pobočje gore Ñireco, sva že našla prve snežene krpice. Potem sva vse bolj gazila v belino, vendar sva šele okrog sedmih zvečer, ko se je že stemnilo, pripela smučí in se v zasneženem gozdu začela prirati skozi resnične zamete, saj je pod novo naletelim pršičem ležala debela plast starega snega.

Ko sva računala, da sva zmagala kaki dve tretjini gozdne poti, sva nenadoma zaslišala klice iz hoste. Odzvala sva se in nekdo se je priporočal, naj naročiva fantom v koči, naj prinesejo dol par smučk. Že prej sva opazila globoke gazi v novem snegu in očitno se je nekdo opravil v goro brez desk, ki olajšujejo hojo v novo zapadli snežni odeji. Zaklicala sva, da bova naročilo izpolnila, pa se znova predala drsanju v breg.

Čez kako slabo urico sva slednjíc v belem obzorju zaznala temni obris zaželene bajte. Zavriskala sva,

vrata so se odprla in prikazala se je krepka postava Frenka Jermana, ki je takrat in še dolgo vrsto let pozneje predsedoval našemu slovenskemu planinskemu društvu v Bariločah. Prav on si je zamislil in se navdušil za prve slovenske smučarske tekme. Za njim so se drenjali in naju pozdravljali: Blaž Razinger, Milan Godec, Jože Polegek in Rudi Arko. Pridrsal sem do kočice, snel smučič, se strumno postavil in zaneseno javil: "Šumskim bratom naznani, tovariš predsednik, tu da stojiva, živa, ker velet tako je šumskih bratov ukaz".

Seveda so naju spočiti planinci navdušeno sprejeli in nama postregli z vročim čajem. Ob luči sveče sem pogledal na uro in ugotovil, da sva dospela nekaj po desetih zvečer. Brž sva povedala o čudnem srečanju v temni hosti. Fantje so rekli, da so takrat, ko so naju šli iskat, našli v gozdu starega Wechlerja in njegovo mlado ženo, ki ni imela smučk in sploh ni znala smučati. "Bratje" si niso prav nič pomišljali. Frenk in Blaž sta zagrabila par smučk in odrinila navzdol v pomoč izgubljenca. Midva s Slavcem sva se preoblekla v suho obleko, obesila mokre cunje okrog ognjišča in se pošteno podprla. Razume se, da sva živahno razlagala svojo skoraj sedemurno pot in doživela pohvalo "bratov", da sva kljub slabemu vremenu izpolnila odrejeni dnevni red.

Nismo še legli spat, ko se je reševalna odprava vrnila. Frenk je prinesel Wechlerjevo ženo na ramah, Wechler sam pa se je z zadnjimi močmi sam prerinil do ognja in strehe.

Zjutraj se nam ni posebno mudilo izpod odej, a smo vendar že razmeroma rano rezali belo ravnino v zatrepu doline. Družbica je premogla samo dva res dobra smučarja, to sta bila Frenk in Blaž. Zato sta se onadva zanimala za spored, drugih pet nas je pač tekmovalo, kot smo vedeli in znali. Izvedenca sta začrtala progo v precej položno pobočje in brez vsakih vratc. Teka samega se praktično ne spomnim, vem le, da sta se Frenk in Blaž tudi spustila in so jima izmerili čas, ki je bil seveda dosti boljši kot čas tekmovalcev. Pri merjenju se je izkazal stari praktik Wechler in nihče ni ugovarjal. Po lepem izletu, pri katerem so bile tekme povsem drugotnega pomena, smo se vrnili v kočico, nekaj pojedli, pripravili za seboj in se spustili v dolino. Kljub razmeroma položnemu pobočju je bila smuka precej zahtevnejša kot pa prejšnje tekme.

Ko sem kasneje čez leta razlagal naš začetni športni poskus in je pripovedovanje poslušal moj osem ali devetletni sin Tonček, ki je že znal smučati in je slišal, da je prvo mesto zasedel Milan Godec, drugi pa sem bila jaz, je otrok čisto pravilno ugotovil: "To je bil smučarski razred nerod."

Leta 1952 so se slovenske tekme znova vršile v Ñirecu. Snega je bilo manj, dostop do kočice praktično kopen. Pa so primahali do tja starejši gospodje, ki sploh niso znali smučati, a so si za zabavo pripeli dilce, izposojene pri tistih, ki so privlekli takšno opremo iz doline s seboj. Tekmovalce smo razdelili v tri razrede: v dobre in slabe smučarje in tiste, ki sploh smučati niso znali. Potem je bilo nekaj zabavljanja, ko je v tem

zadnjem razredu dosegel prvo mesto mlad fantič, sin starega naseljenca, ki je priromal iz ravne buenosaireske pampe v Bariloče. Za njega so sumili, da je enkrat ali dvakrat poskusil težavno večino pod katedralskimi strminami. No, v prvem razredu je že sodeloval Dinko Bertonec, ki je pripadal argentinski smučarski reprezentanci in potem vrsto let samoumevno odnašal prvo mesto, kadar je le utegnil priti na prireditev.

Iz gorovja Ñireco so se tekme preselile na dosti pristopnejši Cerro Otto, hrib, ki se ozira od strani na bariloško mesto. Ob ne prehudi zimi je bilo mogoče priti tja gori z avtom. Sestanek je postal prijeten in zabaven izlet, na katerem večkrat ni manjkalo "asada" (meso na žaru) in drugih dobrot. A v slovenski družbici je raste mlajši rod, ki je vse bolj zahteval, da so tekme skladne z običajnimi tehničnimi predpisi. Tako je postal po letu 1965 Catedral pozorišče vsakoletnega srečanja. Dinko je običajno začrtal proge in se je potrudil, da je bil veleslalom dostopen tudi šibkejšim smučarjem, on je tako in tako brez težav zmagal v lažjem ali težjem terenu. Šele leta 1970 je smučarski učitelj Janko Grzetič prvokrat zasedel prvo mesto pred Dinkom.

Slovenska družina ima na mizi mladiko

Za vsakoletnega zmagovalca smo poskrbeli lep prehodni pokal, na katerega se zabeleži njegovo ime. Ta pokal se naziva "pokal Jožeta Polegka", v spomin na moža, ki je bil pri prvih tekmah zadnji, a vedno prvi, kadar je bilo potrebno v slovenskem društvu kaj napraviti, in ki je umrl bolan od domotožja po svoji štajerski zemlji, iz katere ga je iztrgala prisilna nemška mobilizacija.

Tekla so leta, tekmovalci so se menjavali, a stari "šumski bratje" so si prizadevali, da društvo ni pozabilo na privlačni zaključek zimske sezone. Osrednja misel je pač ostala zmeraj ista: vzdrževati v zimskem diranju in ob obilici katedralskih dogodivščinah prireditev, ki družijo slovensko srenjo v priljubljeni športni panogi, in ohraniti nekaj slovenskega pod patagonskim nebom.

Zato predstavljajo slovenske smučarske tekme skupno s slovenskim andinizmom enega tistih "mitov" povojne emigracije, o katerih je pisal Jenšterle v lju-bljanskem "Slovincu" lanskega leta.

Marko Sosič: Balerina, Balerina

Pred kratkim je izšel pri založbi Mladika v Trstu prvi roman Marka Sosiča **Balerina, Balerina** in z dostavkom "Kratki roman".

Sosič se je rodil v Trstu leta 1958, dovršil tukaj Trgovski tehnični zavod Žige Zoisa, se vpisal na Akademijo za gledališko in filmsko umetnost v Zagrebu ter diplomiral na Oddelku za gledališko in filmsko režijo. Režiral je v gledališčih v Ljubljani - Drama, v Trstu - Stalno slovensko gledališče, v Novi Gorici - Primorsko dramsko gledališče in v Rimu - Teatro in Trastevere. Režiral je tudi kratke in televizijske filme. Za Radio Trst A je zrežiral nad 80 tekstov. V letih 1991-94 je bil zaposlen v Primorskem dramskem gledališču v Novi Gorici kot umetniški vodja. O tem obdobju je napisal knjigo **Tisoč dni, dvesto noči**.

Marko Sosič piše kratko prozo že iz dijaških let, sodeluje v revijah, vendar ni posebno plodovit, ker ga gledališki svet preveč zaposluje. Do zdaj je izdal zbirko novelet **Rosa na steklu**, založba Devin 1991.

Kratki roman *Balerina, Balerina* je po vsebini in zgradbi nekaj izrednega. Glavna junakinja je brez imena, vsi ji pravijo samo *Balerina, Balerina*, ker najrajši stoji v kuhinji v kotu na prstih, poje in razbija vse, kar ji pride pod roko, tudi ne govori. *Balerina* je po besedah pisatelja Kosmača "božji otrok", tako prizadeta, da ne more živeti sama, ker si ne zna pomagati, ampak mora biti vedno kdo z njo. Vsako jutro se v postelji zmoči in jo morajo umiti in oprati, potem jo obleči in obuti, ji dati hrano, mati pa mora z njo na ves glas peti *Volare*. Kadar je slabe volje, meče v vrata krožnike, kozarce in vse, kar doseže, mati pa brez besede pometa črepinje in jih meče v smetnjak. Včasih jo peljejo na dvorišče, kjer raste divji kostanj, v katerem spijo ponoči ptiči. Le malokdaj gre do njive s krompirjem ali do travnika, enkrat je bila v Trstu, večkrat pri teti Elizabeti, kadar je bila mati preveč utrujena, da bi skrbelo zanjo, bila je pri fotografu, da jo je slikal za prepustnico, ker jo je hotela mati peljati v svojo rojstno Ajdovščino. Bila je v baru na sladoledu, kamor jo je odpeljal sosedov Ivan, ki trdi, da bo postal zdravnik in jo bo pozdravil. Morda največji praznik pa je bil v družini, ko se je njen brat Albert vrnil z ženo iz Avstralije na obisk.

To je svet, ki obdaja *Balerino*, in ta svet sestavljajo v glavnem sorodniki: oče, mati, brata, sestra, tete, strici in bratranci. Vsi so skromni ljudje in morajo trdo delati za vsakdanji kruh, ženske kot služkinje in likarice, brat Karlo je npr. gozdni čuvaj.

Ta ozki svet je omejen še s tem, da ga doživlja in podaja *Balerina* s svojim omejenim dojemanjem in razumevanjem. Kdor ni bil v njihovi kuhinji, zanjo ne obstaja, ne pozna ga in o njem ne govori. Tudi čas zanjo ne teče, ve le, da je jutro, ko se zbudi in je na dvorišču svetlo. Ko se zgodba začne, ima *Balerina* 16 let, nekje proti koncu naj bi jih imela 30. Vendar pa ves čas enako govori in dela, njeno duševno stanje se ne spreminja.

Spreminjajo pa se seveda ljudje okrog nje. Tako ji je najprej umrl oče - v baru ga je zadela kap in so ga pokrili z belo rjuho, potem je umrla še mati, kar je bilo usodno za *Balerino*. Z materjo sta bili neločljivo povezani, mati je vodila in urejala njeno življenje, da se je čutila varna in preskrbljena z vsem. Zdaj je ostal v hiši samo

Karlo, sicer skrben brat, toda je moral hoditi v službo, če je hotel preživljati sebe in sestro. Nekaj časa so hodile k njej tete, ki pa tudi niso mogle stati cel dan pri njej. Tako je *Balerina* končala v bolnišnici.

Toda tudi v bolnišnici ni šlo gladko, ker je na ves glas prepevala in metala vse v steno. Dali so jo v posebno sobico v podzemlju in tu je ležala, da se ji je vnel hrbet. Obiskovali so jo in mazali s kremami. Potem je umrla in spremljala svoj pogreb.

Nevsakdanja zgodba, vendar napisana tako, da bralca pritegne, ker je polna drobnega življenja vsakdanjih ljudi, slovenskih kraških ljudi, najbrž z Opčin. Vendar pa niso važni ne ljudje ne kraj, ker živi *Balerina* svoje življenje, na katero ne vplivajo drugi ljudje. Bolj kot vse drugo so jih zanimali vesoljci, ki so se izkrcali na Luni. Pri *Balerini* je oče kupil televizijo telefonken in vsi sosedje so prišli gledat izkrcanje na Luni. Kljub *Balerinini* prizadetosti pa poteka življenje v družini skoraj normalno, brez večjih petresov, oče, ki je upokojenec, zahaja vsak popoldan v bar kvartat. Nekoliko je prizadet tudi bratranec Srečko, ki se boji trgov in širokih cest. Peljal se je v Španijo, videl pred postajo trg, čakal cel dan, potem se vrnil domov. Drugič je šel na Dunaj in ostal leto dni na neki kmetiji na Bavarskem.

Sosičev kratki roman *Balerina, Balerina* je zanimivo delo, nastopajoči so posneti po živih ljudeh, *Balerina* pa je življenjsko prepričljivo podana. Pisatelj se na nekaterih mestih poslužuje kraškega narečja.

Igor Škamperle: Kraljeva hči

Tržaški pisatelj Igor Škamperle je po prvem romanu *Sneg na zlati veji*, ZTT 1992, prišel letos do drugega romana **Kraljeva hči**, Devin 1997.

Roman je za slovenske razmere izreden po vsebini in obliki, saj poteka v dveh zgodovinskih obdobjih, v sodobnosti in v renesansi, na slovenskih in čeških tleh. Nastopajo navidezne zgodovinske osebe, od cesarja Rudolfa II. Habsburškega z dvorom v Pragi, dvorjani, meščani in zarotniki, Slovenec je glavni junak Ernest Fabian, ki ni zgodovinski, samo omenjen je Polikarp Kalan, ustanovitelj Tavčarjeve Visoške kronike, na pol Slovenka je tudi junakinja Katja. Izven tega okvira je preprosta Jerina v samotni dolini.

Kdo je kraljeva hči, ni jasno, nobena izmed teh dveh, drugih žensk z večjo vlogo pa v romanu ni. Sicer pa naslov ni važen, pomembna je vsebina in umetniška obdelava.

Roman se začne s skrivnostnim pismom, ki ga prejme prof. Ernest Fabian, naj pride v Prago na mednarodno srečanje o novi renesansi stare celine. V vlaku za Prago je spoznal prikupno Katjo, ženo uglednega Mathiasa Breitala, precej starejšega Nemca, bogatega in živečega v Pragi. Začela sta govoriti in se hitro sprijateljila, da jo je prosil, naj ga pokliče v hotelu Slavja in razkaže Prago.

Tukaj vključi pisatelj zgodbo iz renesanse, ko gresta cesarjeva sodelavca Mihael Maier in Andrej Rožemberk pregledat rudnike živega srebra v odročno pokrajino. Maier spozna živahno in prikupno dekle Jerino in ponoči ostane pri njej.

Ernest je dopoldne obiskal starinarja Zalmana in kritično sta razpravljala o cesarju Rudolfu. Popoldne si je s Katjo ogledal Kokoškovo slikarsko razstavo. Ker je bil njen mož dva dni odsoten, je ostal pri njej, ogledala sta si še kip cesarja Rudolfa.

V nedeljo je Ernesta povabil v kavarno Čeh Martin Belehar, eden izmed zarotnikov, in mu takole razkril načrt zarotnikov: "Pripravlja se srečanje, na katerem bodo vplivni možje iz premišljeno in natančno izbranih dežel razpravljali o novi strategiji duhovnega razvoja naše celine... Načrt pripravljamo, veliko zadevo, ki naj bi zagotovila trden in varen vstop v novo tisočletje."

Ernest ni razumel, kako so njega pritegnili v ta načrt, Belehar pa mu je pojasnil, da je njegov ded, mamin oče, nekaj let živel v Trstu in bil član Češke besede s sedežem v Narodnem domu, dosti Slovencev pa je študiralo v Pragi. Razložil mu je neurejeno sedanost: Bosanci ne pustijo, da bi se njihovi Srbi združili s Srbijo, Nemci so se izselili iz Češke, podrl se je berlinski zid. Poljaki so ustanovili sindikat Solidarnost, dobili so poljskega papeža, v zgodovini so rešili Dunaj pred Turki. V Pragi je bila pod Dubčkom leta 1968 praška pomlad. Sovražnik je en sam: Kremelj. Pri atentatu na papeža je res streljal Turek, toda ni šlo za udar islama, napadalec so usmerjali Bolgari, njih pa Rusi. Dodaja še vloge žen ameriškega in ruskega predsednika.

Na cesarski dvor sta prišla Mihael in Andrej, pridružil se je še Zdenek Lobkovic in vneto so razpravljali o antični medicini, o svetu, resnici, filozofiji, včasih je posegel tudi cesar, ki je najrajši molčal. Na kresni večer je Mihael spet obiskal Jerino, gledala sta ljudske običaje in se bavala.

Ernestu je godec Landini povedal, kako je zapeljal upokojenega oficirja v ovinku na sredo ceste in ga pustil, da ga je povozil avto. Maščeval se mu je, ker je moral zaradi njega služiti v vojski leto in pol več. Ustavil ga je zarotnik Kruger in ga povabil na predstavitveni sestanek pri Katjinem Mathijasju.

S Katjo sta se sprehajala po mestu in prišla do kapele Jana Nepomuka. Pisatelj je obnovil njegovo usodo, kako ga je dal kralj Venceslav IV. vreči v Vltavo, ker mu ni smel povedati kraljičinih grehov. Nepričakovano sta srečala Katjinega moža in začel se je polom. Mož je Ernestu telefoniral in ga povabil na sestanek v gostilni. Šel je, toda moža ni bilo. Potem ga je poklicala Katja, dobila sta se v kavarni in tu mu je razkrila svoje življenje: njen oče je bil ruski oficir, službeno v Sloveniji. Seznanil se je z njeno materjo, rodila se je Katja, a se nista mogla poročiti. Zameril se je ruski oblasti in za kazen so ga poslali v Afganistan, od koder se ni vrnil.

Katja in Ernest sta se umaknila iz Prage in se nasečila v pastirski koči na planinah, kjer sta živela v miru. Ko je pritisnila zima, sta se preselila v mesto, Katja k sošolki Veroniki, on v saro stanovanje v hotelu. Čutila sta, da sta se oba spremenila, bila sta nezadovoljna s tedanjim načinom življenja.

Ernest je hotel biti na vsak način na seji zarotnikov, ker bodo odločali tudi o slovenskih krajih, odšel je v Prago k starinarju Zalmanu in ga ta je odpeljal na sejo v samostan Strahovsky. Sejo je vodil Kruger. Odkrivali so igralske karte, a niso nič sklenili. Ernest se je sprl s Katjinim možem, zapustil dvorano in se vrnil domov. Katja je izginila, ker jo je našel mož in jo pregovoril, da se je vrnila k njemu.

Po dolgem času ga je Katja spet poklicala in zaprosila: "Samo na čaj me odpelji in pusti, da sem pri tebi. Srečna sem, ker te lahko gledam. Da sva skupaj."

To je konec, ki pa bi bil lahko tudi začetek, saj je opisan v prvem poglavju. Zaključena pa je renesančna zgodba med Jerino in Mihaelom: Jerino so obtožili čarovništva in jo na grmadi sežgali, Mihael se je rešil preko težko prehodnega močvirja.

Roman je vsebinsko mnogovrsten, bogat, saj razpravljajo nastopajoči o vseh mogočih stvareh, od alkimije in panaceje do zadnjih političnih premikov v evropskih državah. Ker so govorniki izobraženci, so razgovori tehtni, stvarni in realistični. Izmed njih je najbolj nebogljen cesar Rudolf II., ki ne odloča o ničemer, užaljeno in boječe se zaklepa v praški Grad in molči.

Nekoliko preveč prostora je pisatelj odmeril erotičnim prizorom pri obeh parih, saj z enako realistično natančnostjo opisuje ravnanje in nehanje vseh štirih. Zlasti pri Ernestu in Katji je natančen, čeprav v celotnem romanu niso to vodilni dogodki.

Čeprav nastopa toliko zgodovinskih oseb, ni nobena izdelana tako natančno, da bi mogli ugotoviti, koga predstavlja. Vse so navidezno zgodovinske, vendar opisane tako, da predstavljajo zgodovinsko okolje in nudijo vpogled v nekdanje in sedanje življenje. Pripovedovanje je zelo tekoče, sproščeno, pisatelj zna poustvarjati kraje in ljudi, tudi zna zapletati in razpletati zgodbe.

Toliko govorjenja in političnih načrtov, dobrih namenov in sestavkov, toda nobenih zaključkov in uspehov. Kljub temu pa je roman zanimiv in berljiv.

Naš glas pri vas doma Ob petdesetletnici ustanovitve Radijskega odra v Trstu

Pri Založbi Mladika v Trstu je izšla knjiga **Naš glas pri vas doma** in s podnaslovom *Ob petdesetletnici Radijskega odra v Trstu*. Grafična obdelava in platnica Andrej Pisani, računalniška obdelava Marjan Jevnikar, urečila Matejka Peterlin Maver, strani 224.

Radijski oder je ustanovil prof. Jože Peterlin, ki je prišel takoj po vojni v Trst in nadaljeval delo, ki ga je začel v Ljubljani. Bil je profesor na slovenskih srednjih šolah, ki so jih odprli zavezniki, nastopal je pred radijskim mikrofonom, kar je delal že v Ljubljani, organiziral je Radijski oder, s katerim je nastopal v igradah, na akademijah, recitacijah, bil je imeniten govornik, predvsem pa človek, ki je znal izbirati ljudi, jih usmerjati in družiti, saj je npr. Radijski oder kljub številnim težavam vzdržal nad 50 let. Nad 50 let so hodili večer za večerom k vavam, neposrednim snemanjem in prenosom, ker so se zavedali, da delajo narodu koristno delo, da jih imajo ljudje radi in so jim hvaležni.

Duša vsega tega pa je bil seveda Jože Peterlin, ki je znal najti za vsakogar prijazno in spodbudno besedo, da ji nisi mogel odreči. In besede Radijskega odra so zlasti v prvih povojnih letih obiskovale vse slovenske hiše v zamejstvu in po vsej Primorski, saj so bili ljudje žejni slovenskih besed po letih fašističnega zatiranja. Slovenske besede so prihajale v slovenske domove in ljudi zabavale, krepčale in učile, saj ni bilo slovenščine ne v šolah ne v knjigah in časopisih.

Radijski oder je predstavil slovenskim poslušalcem vso slovensko dramatiko, od Linhartovega Matička do zadnje igre, ki je izšla v knjigi ali reviji. Prav po načrtu je predstavil tudi celotno italijansko dramatiko od najstarejših časov do sodobnosti, prof. Josip Tavčar pa je Italijanom predstavil slovensko dramatiko. Radijski oder je dal prevesti najboljše ustvaritve svetovne dramatike, tako iz češke, poljske, nemške, francoske, angleške, ameriške in drugih literatur, da so se slovenski poslušalci lahko seznanili s svetovno dramatikom. Večkrat so v celoti spoznali Dantejevo Božansko komedijo in slovenske in svetovne romane v dramatisacijah. Še nikoli ni imel Slovenec odprtih toliko vrat v svetovno kulturo.

Prof. Peterlin je že v prvih letih Radijskega odra mislil na izobraževanje igralcev v lepi knjižni slovenščini, zato je že v začetku 50-ih let ustanovil prvi tečaj slovenske govornice, ki ga je vodila režiserka Balbina Baranovič Battellino. Take tečaje so pozneje pod vodstvom režiserjev iz matične domovine ponovili še večkrat. Velik pečat v tem smislu je dal Radijskemu odru takratni lektor ljubljanske drame prof. Mirko Mahnič. Pri njem je bila vsaka še tako nepomembna vaja prava šola interpretacije in obvladovanja igralčevega glasu.

Ko je prof. Jože Peterlin nepričakovano in nenadoma odšel 4. marca 1976, ko se je zvečer vračal iz gledališča, je Radijski oder izgubil ustanovitelja, mentorja in umetniškega vodjo. Zdelo se je, da se bo vse zrušilo, toda Radijski oder je bil tako utrjen in pripravljen, da so takoj stopili novi ljudje na prazna mesta in Radijskemu odru dali novega zagona in novih moči.

Prišlo je do spora med slovenskim vodstvom Radia Trst A in Radijskim odrom. Po zaslugi nekaterih članov - v knjigi so omenjeni Marijan Kravos, Matejka Peterlin, Ivan Bužecan, Marko Kandut in Marjan Jevnikar - je Radijski oder znova zaživel. Skupina si je omislila nov, lasten studio, imenovan TRAK, ki ima svoj sedež v prostorih Slovenske prosvete v ul. Donizetti 3.

Kljub tehničnemu napredku pa piše Matejka Peterlin Maver, "spremljajo naše delo večne težave - zelo omejena produkcija, zahtevno pripravljane predlogov, dogovarjanje z vodstvom na eni strani in sodelavci na drugi, večne finančne težave, pa prilagajanje vedno novim in bolj zapletenim birokratskim predpisom... Predvsem pa vrtenje v nekakšnem začaranem krogu: skupino bi bilo treba povečati in pomladiti, zato pa bi morali imeti več možnosti nastopanja, več dela, a s tako razredčeno produkcijo je že težko ohraniti skupino, kaj šele jo razširiti." Po njenem mnenju bi morali Slovenci v zamejstvu ohraniti tudi Radijski oder, ker je vzgojil vrsto dobro govorečih radijskih uslužbencev, politikov, šolnikov, itd. Veliko tukajšnjih avtorjev je prav Radijski oder spodbudil, da so začeli pisati, prevajati, prirejati, dramatisirati.

V drugem delu knjige so sezname dramatikov, katerih dela je podal Radijski oder. Slovenskih dramatikov je kar 107, veliko več, kot jih navajajo literarne zgodovine, ker so naštetih tudi povojni zamejski in zdomski avtorji in kulturni delavci, ki so se ukvarjali tudi z dramatikom. Nekateri so uspeli in je prav, da jim je Radijski oder omogočil uveljavitev.

Italijansko dramatikom predstavlja 164 avtorjev, niso vsi geniji, vendar je italijanska dramatika vsebinsko, idejno in oblikovno na svetovni višini. Pri italijanski dramatikom je očitno, da so večino prevedli nalašč za Radijski oder,

prej so prevajali samo najboljše dela za uprizoritev v osrednjih gledališčih.

Še več je seveda iger iz svetovne dramatike, saj so tu zastopane najrazličnejše kulture in jeziki. Od 1966 do 1996 je Radijski oder predstavil 1240 iger. Na koncu je še abecedni seznam avtorjev in njihovih del.

Knjiga o Radijskem odru **Naš glas pri vas doma** je razkrila težko dosegljivi del slovenskega kulturnega življenja v zamejstvu, zato je prav, da je izšla in se razširila med ljudmi.

Boris Pahor: V vodoravni legi

Pri Slovenski Matici v Ljubljani je izšla nova leposlovna knjiga tržaškega pisatelja Borisa Pahorja z naslovom **V vodoravni legi**. Obsega 223 strani in je Pahorjeva 22. leposlovna ali esejistična knjiga. Med njimi prevladujejo dolgi romani, v katerih je Pahor opisal svoje življenje, in sicer očeta, mater, sestri, potem svojo družino, vse na podlagi življenja primorskih rojakov od prihoda italijanske oblasti v te kraje.

O teh ljudeh in razmerah je pisal v romanih, v katere je zajel vso primorsko zgodovino, ker pa se je v prejšnjih delih omejil na važnejše dogodke in ljudi, je v novi knjigi ljudi in dogodke razširil, jim dal popolnejšo podobo, večjo zgodovinsko resničnost.

V romanu *V vodoravni legi* gre za spominsko življenjsko delo, kjer mu razni opravki ali dogodki priključijo v spomin prizore iz preteklosti, ki jih nato razvija, obnavlja in dopolnjuje, da dobijo celotnejšo podobo, ker se mu zdi, da jih je prvič premalo predstavil. Značilen je že začetek: gostuje oziroma dela pri sestri, ki je s prijateljico kupila vilo v barkovljanskem bregu, ki je za Pahorja "najbolj mikaven predel barkovljanskega brega". V vili sta dve stanovanji, eno za prijateljico, drugo za sestro. Sem se je torej pisatelj zatekal, da je lahko v miru in tišini ustvarjal, da ob večerih ni treba pospravljati mize in papirjev.

Toda že leta 1954 se je Pahor preselil v vilo ob barkovljanskem zalivu, ki jo je kupil in dal predelati. Preselitev je občutil "kot nekakšno posebno obliko izdajstva", ker je bil rojen v mestu Trstu, s preselitvijo pa naj bi potrdil, da je Trst italijansko mesto. In čeprav je sestrina vila samo za nekaj desetih hišnih številki višje na istem bregu, piše in pogosto spi pri sestri, da more zjutraj hitreje nadaljevati z delom.

Postiljanje kavča mu priključijo v spomin življenje v dijaškem domu v Koprnu in potem v Gorici, kasneje v vojašnicah in v taboriščih. Povsod je dostavil kaj značilnega in zanimivega za takratno življenje.

Tako spet beremo črtico o učenki Julki, ki jo je učitelj obesil za kiti na obešalnik, ker je spregovorila nekaj slovenskih besed v razredu. Učitelj se je obnašal s tako krutostjo in zagrizenostjo, da je razred onemel: "A oči so vse na Julki. In vse klopi zadržujejo dih, da bi bile oči še bolj tesno ob nji. Kot da bodo iz njih, iz oči vsak hip zaplavale otroške dlani kot golobje peruti in privzdignile njeno telo in mu zmanjšale bolečino. Njene oči pa so žametno in vlažno mehke, ker se njena stopala ne dotikajo poda. Rožnati trak, ki povezuje kiti, pa čepi na kavljku kot metulj z odprtimi krili.

Tedaj je pretrgala tišino klop, ki je bila poprej zaškrtnila. Danilo, deček v kratkih hlačah in s svetlim čopom las na čelu, je stopil k Julki, jo objel čez pas in jo nalahno snel s kavlja. Potem jo je odpeljal iz razreda in pustil za

sabo odprta vrata, da je obsojeni razred zajel prepilih." Ta črtica je napisana tako pretresljivo in obtožujoče, da je šla v prevodih po vsem svetu.

Poglobil je očeta, ki je imel pod Avstriji lepo službo na znanstvenem oddelku K. u. K. policije v Trstu, fašisti pa so ga vrgli na cesto, da je moral preživljati družino s prodajo papirja branjevkam na trgu. Imel je samo osnovno šolo, vendar se je sam toliko izobrazil, da je poučeval sina v italijanščini in pisal z njim domače naloge. Seveda je tu pa tam pogrešil v slovnici, da so se sošolci smejali, ko je bral nalogo na glas pred razredom, toda sin je vzdržal in prišel do univerze. Z očetom ni bil posebno zapučen, ker oče ni odobraval njegove življenjske poti: najprej gimnazija in bogoslovje, potem k vojakom in k državnim maturi v Bengaziju, potem vojaški rok, nemška taborišča, zdravljenje po vojski v Franciji, univerza v Padovi, čakanje na službo - leta pa so tekla očetu in sinu.

Kljub vsemu pa je bil ponosen na sina, to zvezo zlasti iz pripovedovanja starejše sestre. Ko se je sin rodil, je bil oče vojak in je od veselja pogostil vso četo. Ko se je vrnil iz Padove po zagovoru teze, so se očetove "poteze pomladile za desetletje". Sestra se zaveda, da je doživel oče malo svetlih trenutkov v življenju. Kljub vsemu "je bil vseeno zlat", sklepa sestra.

Mati je bila tipična slovenska mati, vsa v skrbi za družino, sinu je v zavod pošiljala priboljške, da bi ne

omagal. Zaradi njega je trpela do smrti, saj se tudi poročil ni po njeni želji. Po njeni smrti je dobil v roke njeno pismo, polno skrbi za njegovo počutje na gorenjskem zraku. Ob odhodu v taborišče "mu je v nevidni del jopiča skrivaj zašila svetinjico Matere božje". In ob pismu pride do spoznanja: "Moral bi biti bolj skromen. Bolj prožen. Bolj širok. Moral bi bil najti neko čisto svojo obliko nežnosti zanjo, tako da bi ji lahko rekel mami-ca."

Poglabljeni in z veliko ljubeznijo sta podani sestri, ki sta imeli brata radi in bili nanj ponosni. Olga je prosila prijateljico, če bi ne videla več brata, naj mu ona pove, "da sem ga zmeraj neskončno rada imela in da ni minil dan, da ne bi mislila nanj". Še bolj je bila povezana s bratom starejša sestra, ki mu je odstopila del stanovanja.

Ob koncu navaja Pahor še eno italijansko časnikaško cvetko: ko so ustrelili štiri bazoviške junake, je zapisal Il Popolo d'Italia: "Kaj se lahko prištevajo k novemu narodu stenice, ki so se vgnezdile v nekem stanovanju?" Citat navaja v italijanščini in francoščini.

Pahorjeva knjiga V vodoravni legi je istočasno avtobiografsko in primorsko delo, ki oživlja vrsto težkih časov za slovenske ljudi pod Italijo. Pahor pripoveduje stvarno in nazorno, besede in misli so pretehtane, celotna podoba časov in razmer jasna in pregledna. Seveda je v knjigi še vrsta ljudi in dogodkov, ki pa niso bistveni.

ocene

knjige

Nemška knjiga o Slovcu

Odmevnost slovenskega duhovnega prostora onkraj meja zemljepisne Slovenije je razumljivo omejena. Zato je tem vrednejši zaznambe dogodek, kakršnega predstavlja izid neke tujejezične knjige o slovenskem človeku. Pravzaprav so tovrstne publikacije izredno redke. Pred vojno je takšno tujo pozornost doživel na primer pesnik Oton Župančič, ko sta o njem izdala vsak svojo knjigo Italijan Arturo Cronia in Francoz Lucien Tesnière. Po vojni pa se zdi, da česa takega ni doživela nobena slovenska osebnost. Zato je tem bolj zanimiv primer, o katerem bomo poročali danes. Zanimivost v zanimivosti pa je, da v tem primeru ne gre za kulturnika, tudi za politika ali športnika ne, ampak za nekdanjega partizana in miličnika, danes katoliškega duhovnika in – kar je menda prvi primer pri Slovencih – stigmatiziranca, to je človeka, zaznamovanega s Kristusovimi ranami.

Knjiga, ki jo imamo v mislih, je v nemščini. Njen naslov: **Bötschaften**

der Königin des Friedens von Kurešček an einen ehemaligen Glaubenslosen, der sich bekehrte und Priester wurde. To se pravi: Sporočila kraljice miru iz Kureščka nekdanjemu brezbožniku, ki se je spreobrnil in postal duhovnik.

Kot avtor slikovno bogate knjige – izšla je v Avstriji v 3000 izvodih – je naveden Benjamin M. Javorski, kar diši po psevdonimu. Vsekakor gre po vsej verjetnosti za Slovanca, na kar je možno sklepati iz domačnosti, s katero se kreta v slovenskem svetu. Ne samo iz zanosne pobožnosti te knjige – avtor jo posveča 75-letnikoma papežu Janezu Pavlu II. ter ljubljanskega nadškofu Šuštarju –, ampak tudi iz izrecnih izjav v njej izhaja, da je njen avtor posvečena oseba, verjetno redovnik. Da pa je avtor verjetno knjižni začetnik, bi se dalo sklepati že iz prve strani, oblikovane na nekakšen kričav letakovski način, čeprav sicer knjiga daje vtis skrbne korekture.

Človek, ki mu je knjiga posvečena, razgledanemu slovenskemu bralcu ne more biti neznan. Gre za Franca Špeliča, ki je že pred leti izdal pri celjski Mohorjevi družbi zelo brano avtobiografsko knjigo **Vrnil se bom**

k Očetu, ki ji je napisal spremno besedo sestavljalca tega poročila.

Tam je bilo poudarjeno, da gre za izjemno človeško usodo, ki mestoma zadiši po legendi, za človeka, zmožnega na poti do vere najradikalnejših odločitev, skratka za osebo, rojeno za absolutno, in za njeno neusmiljeno zahtevnost.

Knjiga Benjamina Javorskega šteje 320 strani s sledečo vsebino:

V prvem poglavju – **Kratka zgodovina Kureščka** – je govor o kraju, ki danes po zaslugi Franca Špeliča – Šmáverskega postaja ena najbolj obiskovanih božjih poti na Slovenskem. Špeličevo videnjsko doživljanje se je začelo z naročilom, naj poskrbi, da bi se na Kureščku, griču nedaleč od Ljubljane, zopet pozidala nekdanja romarska Marijina cerkev, ki jo je bil povojni atentat spremenil v razvaline. V nadaljnjem sporočilu je bilo govora o novi, večji cerkvi, ki naj bi se zgradila na pobočju hriba v čast Sv. Trojici in ki je v knjigi tudi narisana v skladu s podatki vidka, ki mu je bilo bodoče svetišče prikazano v videnju.

Drugo poglavje – **Vidčeva mladostna leta** – v skrčeni obliki povzema vsebino že omenjene knjige **Vrnil se bom k Očetu**: njegovo rev-

Luciano Trojanis v Studiu Bassanese v Trstu

no mladost v suhokrajinski vasi, pri petnajstih letih odločitev za partizane pod vplivom brata, sicer zelo vernega človeka, povojne službe, bil je miličnik in učitelj, dramatični izstop iz Partije in tesnobno iskanje vere, študij teologije, posvetitev v diakona in – potem ko mu je umrla žena – v duhovnika.

Za človeka, ki že pozna Špeličevu knjigo, nič novega. Novo in zanimivo, večkrat tudi pretresljivo pa je, kar v knjigi sledi, namreč poglavje z naslovom **Intervju Šmaverski-Javorski**. Njegov intervjuvatelec je živahen in radoveden sogovornik, tako da mu uspe izvabiti iz intervjuvanca vrsto zanimivih odgovorov. Naj omenim zgodbo o vidčevi vnukinji Dunji, potek njegovih ekstaz, vsebino sporočil, ki jih že vrsto let prejema. Za Špeliča pa je značilno, kar je pokazal že pred leti v svoji avtobiografski knjigi, velika uravnovešenost, velika resnicoljubnost, strpnost do soljudi, življenjska izkušnost. Še posebej zanimiv je, kjer odgovarja na vprašanja o ljudeh, ki prihajajo k njemu, saj je postal iskan dušni vodnik: po nasvet hodijo k njemu tudi ljudje z onkraj slovenskih meja, iz Avstrije, Švice in Nemčije.

Naslednje poglavje podaja bistveno iz sporočil, ki jih je videc prejel na Kureščku, potem pa so po vrsti navedena prav vsa poročila od leta 1990 do začetka leta 1995. Zadnje poročilo je z dne 13. aprila 1995 in napoveduje vidcu težke preizkušnje.

Zadnji del knjige z naslovom **Intervju s Šmaverskim** obravnava vidčevo življenje v zadnjih letih, odkar je postal eden od duhovnikov ljubljanske nadškofije. Tudi v tem delu ne manjka zelo zanimivih partij. Naj omenimo intervjuje z nekaterimi ljudmi, ki so živeli blizu Špeliču, ali nekatere dramatične človeške zgodbe, ki so našle pri tem človeku svoj rešilni razplet.

Knjiga je, kot je bilo omenjeno, bogato ilustrirana z barvnimi prispevki, med katerimi ne manjkajo lepi pogleddi na Kurešček ter razne epizode iz Špeličevega življenja, vključno z njegovimi srečanji z njegovim zaščitnikom dr. Šuštarjem. Razumljivo je namreč, da videc v katoliških krogih ne uživa neomejene naklonjenosti, k čemu prispeva tudi njegova partizanska preteklost.

V slovenskem prevodu bi knjiga nedvomno imela mnogo bralcev.

A.R.

V torek, 10. junija, je bilo v tržaškem razstavišču Studio d'arte Nadia Bassanese odprtje antološkega pregleda del umetnika Luciana Trojanisa. Gre za umetnika, ki je po razpoložljivih podatkih le enkrat pripravil samostojno razstavo, še to pa v zdaj že oddaljenem letu '62. Drugače je Trojanis, rojen v Postojni leta 1921, sodeloval na skupinskih razstavah, redno na primer na tistih, ki jih je vsako leto pripravil Deželni sindikat umetnikov slikarjev, kiparjev in grafikov. Večkrat je bil deležen nagrad in priznanj, toda mlajši obiskovalci razstav ga žal ne poznajo v zadostni meri. Tako se je nekaj njegovih prijateljev, v prvi vrsti slikarka Eva Ronay, domenila z vodstvom galerije, da mu priredijo razstavo, na kateri je izčrpaneje prikazano to, kar je umetnika označevalo konec 60. let in v prvih letih naslednjega desetletja.

Odprtje je bilo brez umetnika, živo prisoten pa je bil zaradi posebnega vzdušja na razstavi, kajti mnogi so prispevali kak spomin nanj, na katero od njegovih del, na svojstvenost njegovega likovnega izražanja. Šlo je za razstavo, a tudi za prijateljski poklon človeku, ki bi si zaslužil večjo pozornost in ugledno mesto v tržaškem prostoru.

Čeprav je po materi Slovenec in gladko govori slovensko, mi ni bilo mogoče ugotoviti kakih podatkov, ki bi osvetlili njegovo vlogo v zgodovini slovenskega likovnega ustvarjanja. Zanimivo bi bilo vedeti, zakaj ga nimamo v zavesti kot slovenskega umetnika, ali sam ni stopil v stik s tem ambientom ali so se ti stiki kdaj vzpostavili in kasneje pretrgali.

Zavedam se, da razpolagam le s skromnimi podatki o umetniku, vendar se mi zdi škoda, da bi na to razstavo ne opozorila bralcev, saj upam, da bom koga spodbudila, da prispeva s svojim znanjem k osvetlitvi tega tako zanimivega lika.

Luciano Trojanis je obiskoval tečaje, ki sta jih vodila profesorica Alice Psacaropulo in profesor Nino Perizi. Umetnica Eva Ronay ga je opredelila kot konstruktivista in kasneje kot izredno spretnega oblikovalca instalacij. Pri njem je poudarila izjemno domišljijo, poetičnost in občutljivost za social-

ne teme. Po ogledu razstave je treba tudi priznati umetniku dovršenost in izredno spretnost.

Razstava je postavljena v dveh dvoranah. V eni so konstrukcije, nekatere črno-bele, druge v živih, kontrastnih barvah. Ta dela so iz različnih materialov, zlepljenih na slikarsko plojle, in spominjajo na sorodne konstruktivistične stvaritve iz dvajsetih let ali tudi na neokonstruktivizem s konca šestdesetih. Odlikujejo se po čistosti izdelave in po dinamičnosti geometrijskih kombinacij. Od poparta se razlikujejo po tem, da ne gre za rabo že izdelanih predmetov, ki jih umetnik vključuje v svoje delo, ampak so povsem avtorjeva stvaritev.

V drugi sobi so štiri instalacije. Poetično delujejo njegove bele ptice selivke nad majhnimi hišami domišljjskega mesta. Učinkovita razsvetljava ustvarja igro senc na steni, da je prizor živ in dinamičen. Na tleh je odprta knjiga z naslovom Morje. Šest velikih strani upodablja šest valov v različnih modrih barvah, ki se ob prelistavanju spajajo v mehko valovanje. Drugačen pa je njegov Val, ki izžareva občutek ogroženosti, kot bi šlo za uničujočo silo, prežečo in neubranljivo. Zadnja instalacija nosi naslov Pošast. Gre za omaro, iz katere uhaja čudno, grozljivo bitje z lovkami in enim samim, gibljivim očesom.

Že iz tega omejenega prikaza njegovih del jasno izhaja, da gre za umetnika s poudarjeno ustvarjalnostjo in bogato notranjostjo. Tudi danes, ko smo vajeni že vsega, delujejo ta dela na nas izredno sveže in izzivalno.

Magda Jevnikar

Mario Magajna v sežanskem Kosovelovem centru

V torek, 24. junija, je bilo v Kosovelovem centru v Sežani odprtje razstave z naslovom Mario Magajna, fotoreporter. Gre za nekoliko skrčen prikaz tistih fotografij, ki so bile predstavljene v Ljubljani novembra lani, in sicer v režiji Arhitekturnega muzeja.

12. oktobra 1996 je Mario Magajna obhajal svojo osemdesetletnico.

Že takrat mu je bazovsko društvo Lipa pripravilo razstavo in lep, prazničen večer s Tržaškim oktetom in govori prijateljev, sledile so številne razstave, večinoma tematsko zaokrožene, najpomembnejša pa je bila v Ljubljani meseca novembra, ko je izšel tudi katalog s spremno študijo in raznimi informacijami ter seveda reprodukcijami razstavljenih del.

V Ljubljani je bilo postavljenih na ogled 122 fotografij, v Sežani jih je kakih 70. Seveda so te številke izredno majhne, če pomislimo na dejstvo, da je Magajna posnel 300.000 slik, da jih je bilo 50.000 objavljenih in, končno, da njegova diateka obsega več tisoč barvnih diapozitivov. Ob tem zanimivem katalogu z vrsto temeljnih podatkov pa ne smemo prezreti Magajnovе knjige Trst v črnobelem: Fotokronika 1945-1980 iz leta 1983.

Ob taki grmadi posnetkov je seveda izredno težko izbrati tiste, ki naj gredo na razstavo, zato si je bilo treba postaviti točne okvire. Magajna in strokovnjak Primož Lampič sta se odločila za dela, ki so nastala med letoma 1944 in 1955. Lampič je v katalogu napisal razmišljanje, ki se dotika več vidikov Magajnovе razstave. Najprej je pojasnil vodila izbora, nato je, seveda predvsem za osrednjo Slovenijo, predstavil politične razmere v povojnem Trstu, dalje je postavil vrsto trditev, lastnih in takih, ki so del splošnega vedenja o fotografiji, tako da se bralec bolje poglobi v cilje fotografa-kronista, se pravi fotoreporterja, ki je sredi dogajanja, a mora imeti do njega objektivni pristop. V naslednjih poglavjih avtor uokvirja Magajno v slovensko in italijansko povojno fotoreporterstvo, nato nekako razvršča Magajnova dela po skupinah: Podobe nasilja, Fotoesej, Komunikativnost in socialni moment, Ikonografski predah in Zaledeneli vodomet ali nastavki subjektivnega fotoreporterstva.

Tudi za tiste, ki Magajnovе fotografije poznamo iz prve roke (Magajna je predvsem za Tržačane leta in leta nepogrešljiv pričevalec dogajanja), bo branje eseja v katalogu zanimivo, saj postavlja vznemirljive trditve v zvezi z vlogo fotografije in z odnosom fotograf - urednik, da o političnih pritiskih in svobodi niti ne govorimo, saj je to v vseh časih in v vseh krajih izvor velikih napetosti in omejitev.

Povrnimo se k razstavi sami. Na njej po številu izstopajo posnetki s

tržaškim prizoriščem. Veliko je dokumentov povojnega življenja v Trstu. V prvi vrsti gre za napete politične razmere, ki se odražajo v množičnih in nasilnih demonstracijah. Magajnovе fotografije "kričijo" gesla nasprotnojuočih si skupin, registrirajo vpitje razjarjenih ljudi vseh slojev, ljudi, ki so bili tako glasni, da niso slišali drug drugega. Mrka, turbna tišina pa lega nad nabrežje, od koder sorodniki, prijatelji in znanci še zadnjič mahajo v pozdrav odhajajočim v Avstralijo - tudi to je stran iz zgodovine! Pred nami so posnetki o prvih volitvah po vojni, bilo je leto 1949, in plakati prepričujejo za to ali ono stranko. Tu so tudi sindikalna zborovanja, pa praznovanja prvega maja, telovadne akademije in še mnogo dogodkov, ki so zapisani v tej ali oni knjigi zgodovine, v društveni kroniki ali šolskem dnevniku. Če pa zapustimo to zunanje dogajanje, srečamo posnetke, ki nam globlje razkrivajo takratno življenje. S svojo kamero je Magajna ovekovečil drobne prizore, za katere morda ni videl niti tisti, ki je takrat živel, saj gre za obrobne ljudi: speči berač, ciganski voz, perice, ribiči, reveži, ki brskajo po smeteh, ti ljudje niso uradni Trst, so pa prav gotovo njegovo tkivo.

Magda Jevnikar

Bogat kulturni večer v Prosvetnem domu na Opčinah

V petek, 23. maja, je bilo v veliki dvorani openskega Prosvetnega doma slovesno odprte razstave z naslovom Srečanje dveh pripovedi: življenjskih zgodb lesa in likovnih zapisov. Na razstavi se je predstavila umetnica Bogomila Doljak s stvaritvami, ki so nastale v zadnjih štirih letih. Spremno besedo je napisal profesor Janez Bogataj s Filozofske fakultete v Ljubljani, zaradi njegove odsotnosti pa je tekst prebrala profesorica Konstanca Filipovič. Odprtju razstave je dal pečat slovesnosti nastop skupine Musica noster amor, ki jo sestavljajo Tamara Stanese, Nataša Gregori, Martina Feri in Silvia Mosco. Pevski sestav odlikujejo visoka tehnična dovršenost, resnost priprave in občutljivost v poudarjanju, kvalitete, ki so na isti valovni dolžini umetnice Bogomile Doljak. Ob srečanju z njenimi stvaritvami se nam namreč kar same utrnejo prej

zapisane oznake, pa saj bi drugače ne moglo biti. Trideset let se Doljakova na ta ali soroden način ukvarja z oblikovanjem lesa in njegovim poslikavanjem. Najprej je šlo za izdelovanje kraških skrinj, kakršne nam je posredovala tradicija, nato se je umetnica začela posvečati samostojnemu ustvarjanju predmetov, danes pa smo priča pravim umetninam, kjer se spajata igra lesa in njegovih naravnih oblik in slikarska govorica s podobami in stilizacijami v izbranih barvah.

Doljakova pravzaprav ne potrebuje posebnih predstavitev, saj si je v vseh teh letih pridobila ugled in spoštovanje tako strokovnih ocenjevalcev kot tudi vsakovrstnih ljubiteljev umetnosti nasploh.

Tokrat je razstava v bistvu slikarska razstava, pa čeprav je lesena podlaga še vedno prisotna in pomembna. Lesu dopušča Doljakova samostojno življenje, pred nami so vsi tisti elementi, ki jih je vanj vtisnil čas in z njim rast. Ne gre za ploskev, za podlago ali kuliso njene pripovedi, pač pa za svojevrstno umetnino narave, ki jo je umetnica odkrila in jo s svojim posegom le še poudarila.

Ljubezen do Krasa in do kulturne dediščine je Doljakovo vodilo v obujanje ne le lepot, ampak tudi pripovedi in legend, povezanih s kraškim svetom. Gre za zgodbo o tem, zakaj na Krasu ni vode (Kristus in sv. Peter), zakaj ima jagoda pri brinu nekakšen križec (Marija na begu pred Herodom), gre za upodobitve svetnikov z značilnimi atributi, ob tej znani ikonografiji pa je Doljakova ustvarila še svojo in njena ženska silhueta, stilizirana, a hkrati tako realistična, kar ne more iz spomina. Lahko bi rekli, da je Doljakova po eni strani hotela pripovedovati o tem, kar ji je posredovala tradicija, po drugi pa je hotela prikazati svojo interpretacijo preteklosti. Kot bi šlo za iskanje korenin, za iskanje vezi s svetom, ki živi le v naši duhovnosti, a nam edini daje smisel in identiteto. V balastu nepotrebnih in zavajujočih podob, s katerimi se srečujemo danes na vsakem koraku, je pogled na njene bistvene, do skrajnosti poenostavljene like skoraj izziv. Sporočilo je na videz paradoks: treba bo nazaj, če hočemo naprej, a ne zaradi naivnosti ali zaslepljenosti, ampak preprosto zato, ker vodi današnji način življenja v zmedo in praznino.

Magda Jevnikar

V 25. in v 27. številki Novic knjižnice Dušana Černeta smo pričeli s popisom redkih knjižnih in periodičnih izdaj, ki jih hrani naša knjižnica v svojih knjižnih omarah. V tej številki nadaljujemo s popisom nekaj redkih izdaj in to bomo tudi nadaljevali v naslednjih številkah.

1. PO MARIJINIH STOPINJAH

Med raritete, ki jih hrani knjižnica Dušana Černeta, spada prav gotovo publikacija "Po Marijinih stopinjah", šmarnice o krščanskih dolžnostih. Delo je po poljskem izvirniku priredil Domen. Domen je psevdonim Petra Butkoviča, pesnika, pisatelja, prevajalca, literarnega zgodovinarja, urednika in predvsem zavednega slovenskega duhovnika. Peter Butkovič se je rodil v Sovodnjah ob Soči pri Gorici leta 1888 in prav tam umrl leta 1953. Od leta 1931 je bil župnik v Sovodnjah. Publikacija "Po Marijinih stopinjah" je izšla leta 1943, najverjetneje v Sovodnjah, kjer je Butkovič župnikoval, in obsega 176 strani prečnega formata. Razmnožena je bila v nekaj izvodih na pisalnem stroju. S temi podatki izpopolnjujemo Bibliografiji slovenskega tiska v Italiji med dvema vojnama, ki sta jo pripravila Antonija Kolerič in Marjan Pertot, izdala pa leta 1966 Narodna in študijska knjižnica v Trstu.

2. ČISTI VIRI

Duhovno-vzgojni list za dekleta. Po naših podatkih je revija pričela izhajati konec leta 1944. Knjižnica Dušana Černeta ima božično številko 1944, januarско - februarско številko 1945 ter aprilsko številko 1945. V prvi številki iz leta 1945 goriški nadškof Karel piše sledeče: "Z velikim veseljem sem bral prvo božično številko

"Čistih virov". V njej je polno lepih misli in jasnih življenjskih resnic. V veliko tolažbo mi je, da strmijo dekleta v duhovne višine in hočejo dajati tudi drugim od svojega duhovnega bogastva." Tudi s temi podatki izpopolnjujemo že prej omenjeno bibliografijo.

3. DUHOVNI PREPOROD

Junija leta 1944 je v Gorici pričela izhajati periodična publikacija "Duhovni prepород" s prilogama "Premišljevanja za prvo soboto" in "Osnutki govorov za prvi petek". Publikacija je bila glasilo Katoliške akcije za Goriško in tiskana kot rokopis samo za duhovnike, njen urednik pa je bil dr. Alfonz Čuk. Knjižnica Dušana Černeta poseduje popolne letnike 1944, 1945 in 1946. Za leti 1947 in 1948 nimamo nobene številke. Narodna in univerzitetna knjižnica v Ljubljani ima za leto 1948 št. 8-12. Nikjer nismo mogli ugotoviti, ali je Duhovni prepород izhajal tudi po letu 1948. V knjižnici hranimo za leto 1944 premišljevanja za prvo soboto za avgust, september, oktober, november in december ter osnutke govora za prvi petek za avgust, oktober, november in december.

Nepopoln popis "Duhovnega življenja" v Bibliografiji slovenskega tiska v Italiji med dvema vojnama izpopolnjujemo s temi novimi podatki.

Knjižnica Dušana Černeta ima v posesti dragocen rokopisni zvezek pesmi, ki jih je spesnil Drago Petkovšek. Drago Petkovšek se je rodil 21. januarja 1923 v Ljubljani, umrl pa je 27. februarja 1983 v New Yorku. Bil je mladinski pisatelj in pesnik. Aprila 1948 je prišel v Trst in se zaposlil pri slovenski radijski postaji. Pogostoma je nastopal pri Radijskem odru kot igralec in režiser. Sodeloval je tudi pri Slovenskem odru. Za radio je napisal celo vrsto mladinskih iger in prevedel več radijskih iger. V zvezku, ki ga posedujemo, je objavljeno 14 pesmi. Prva pesem nosi datum 2.11.1940, zadnja pa 3.12.1944.

4. MLAJŠI ROD. GLASILO GORIŠKIH BOGOSLOVCEV

Leta 1945 so slovenski bogoslovci pričeli izdajati svoje glasilo "Mlajši rod", ki je izhajal do leta 1947. Prvi letnik 1945/46 je obsegal tri številke, drugi letnik pa pet števil. List so razmnoževali na pisalnem stroju v nekaj izvodih. V uvodu prve številke drugega letnika je ravnatelj napisal sledeče: "Mlajši rod pričanja drugo leto svojega življenja. Želim mu, naj bo zagotovilo najlepših nad in bogatih sadov. Nade in sadovi, če so za vas bogoslovci, so pa tudi od vsa odvisni. Mlajši rod bo pač takšen, kakršnega boste vi hoteli in kakor ga boste urejevali. List je plod vaših želja in vašega dela in kot tak mora ostati. Biti mora preprosta, a dragocena šola vodnica."

Knjižnica Dušana Černeta ima v posesti številke 1,2 in 5 drugega letnika.

NOVOSTI

Župnijski pastoralni svet na Opčinah je izdal knjigo:

Štoka Drago: Andrej Zink, dekan in župnik na Opčinah.

—o—

Zveza cerkvenih pevskih zborov je izdala:

Glas naših zborov.

—o—

Prosvetno društvo Mačkolje je izdalo zelo zanimivo publikacijo:

Mačkoljanska ljudska noša.

—o—

Slovensko kulturno društvo Igo Gruden iz Nabrežine je poslalo na knjižni trg obsežen zbornik o zgodovini Nabrežine:

Nabrežina skozi stoletja.

—o—

V preteklem letu sta izšli tudi dve knjigi, ki ju je napisal znani slovenski športni delavec Branko Lakovič.

1. Zbornik slovenskega športa v Italiji 1995-96 - Almanacco dello sport sloveno in Italia, ki ga je izdalo Združenje slovenskih športnih društev v Italiji.

2. 30 let naše košarke 1965-95. Knjigo je izdalo Športno združenje Jadransko z matičnimi društvi.

SLOVENSKA AGENCIJA ZA BOLJŠO VOLJO

Če si Kardelj in Kidrič telefonirata

(vsak s svojega spomenika, z mobitelom)

Kidrič: Zdravo, Krištof.

Kardelj: Zdravo, Peter.

Kidrič: Še zmerom pokonci, Krištof?

Kardelj: Dokler me ne pritisne kakšen onstranski išias...

Kidrič: Nisem mislil tako.

Kardelj: Kako pa?

Kidrič: Mislim sem, ali si še pokonci na spomeniku v Ljubljani.

Kardelj: Pokonci.

Kidrič: Jaz tudi, kar ni malo v teh časih.

Zaenkrat še v redu. Promet gor in dol po Prešernovi, jaz pa lepo na svojem piedestalu, mirni in zadovoljni gledalec. A saj veš, kako se nama piše, če slovenski intelektualci (31 jih je!) v svoji izjavi ("Evropska ura Slovenije") pravijo, da stojijo po Sloveniji "spomeniki tiranom". Spomeniki tiranom, Krištof! Vrag vedi, če mi ni prav kdo od njih še v socializmu zataknil štruco pod moj bronasti komolec...

Kardelj: Dokler bo pokonci Kučan, bova tudi midva.

Kidrič: Ampak vsa čast Meršolu, tistemu glavnemu uredniku Dela! To je podkuril s svojim odgovorm tistim akademikom! Ne vem, koliko let je bil dopisnik v Washingtonu. Ampak veš, da se mu hvala Bogu tista Amerika prav nič ne pozna? Nič! Čisto naravnost se loti tistih akademikov, oštarijsko tako rekoč, kot zdrav kranjski Pavliha, ko da je bil dopisnik v Kravjem dolu...

Kardelj: Ubrani naju ne bo Meršol. Ubrani naju bo Kučan.

Kidrič: Ampak če ga bo odneslo, kakor zdaj odnaša Rupla.

Kardelj: Nas ni med revolucijo odnašalo od Ljubljane do Dolomitov, od Dolomitov do Roga?

Kidrič: Ampak recimo, da pride na vrh Janša in se bo treba preseliti? Muzeji so izključeni, čeprav naju rinejo vanje. A nastane vprašanje, kje naj se udomiva. Kaj bi ti rekel, če bi si oba izvolila Sabotin?

Kardelj: Sabotin?

Kidrič: Sabotin, ja, tam nad Gorico. Ob tistem napisu *Naš Tito!* Ti bi stal na enem koncu napisa, jaz na drugem, kot dva stražarja pri božjem grobu. V treh bi vpihala svetu *tukaj smo!* Novogoriška občina lahko razširi napis, da bo Italija spodaj brala *Naša Tito Kardelj*. Kaj se ti zdi?

Kardelj: Naj pride občina v roke reakciji, pa nas bo vse tri zaraslo grmovje.

Kidrič: Kam pa bi se najraje preselil ti, Krištof?

Kardelj: Na naš rojstni kraj, na Čebine.

Kidrič: A tja gor, v odročnem Zasavju, ne bo tvojih priljubljenih "množic".

Kardelj: A bodo napredni posamezni gorniki, ki se bodo presujeni ustavljali pred hišico ustanovitve KPS, se revolucionarno zamislili, tako rekoč rdeče pomolili...

Kidrič: Vsekakor so to problemi. Maček jih nima, spretni hudič, ki se ni obremenil s spomeniki, razen z živimi, z udbovci, danes sekretarji in ambasadorji. Tem nihče nič noče.

Kardelj: A če bi se bil, mu preselitev njegovega spomenika ne bi bila težka - Kreditna banka Trst. Najrajši v tisto čudovito pisarno, ki si jo je ravnatelj pripravil iz vseh mogočih marmorjev...

Kidrič: Jaz bi rekel takole, Krištof: dokler sva pokonci, sva pokonci. Veselo glejva v svet in uživajva, da sva še vsak na svojem piedestalu. Koliko Leninov je zletelo s podstavkov tam po vzhodni Evropi, midva pa sva še tu. Samo da bi bilo manj dežja in več sončka... Dobivati na glavo ploho pa še neke intelektualske izjave - to res ni kakšno veselje.

Kardelj: Komu od teh demonstrantov pa je prišlo na misel, da bi uvedel nekaj samoupravljanja v vremenskih razmerah?

... za smeh in dobro voljo.

– Prosim, popravite mi hupo!
– Toda vam tudi zavore ne delajo.
– Saj prav zato hočem, da mi popravite hupo!

–o–

– Posodi mi 1000 tolarjev do nove plače.

– In kdaj jo boš dobil?
– Kdo pa pravi, da jo bom? Saj nisem zaposlen. Mislil sem na tvojo plačo.

–o–

– Dragica, ali se še spominjaš tistega dne, ko si želela zvedeti, katera je moja najljubša jed?

– Seveda, dragi, zakaj pa?
– Veš, od tega je že sedem let, pa bi rad, da mi skuhaš enkrat kaj drugega.

–o–

Lovec, ki je pravkar streljal, zavpije:

– Tone, si tam?
– Da!
– Lojze, pa ti?
– Tudi!
– Čudovito, torej sem le zadel zajca!

– Ali imate barvne televizorje?
– Imamo.
– Potem mi dajte zelenega.

–o–

– Poznam nekoga, ki je prepotoval skoraj ves svet. Pravi, da je pravzaprav povsod enako.

– Kako je to mogoče?
– Z njim potuje njegova žena.

–o–

Noč. Žena možu:

– Slišiš! Nekdo je v hiši!
– No, kaj pa naj naredim?
– Vstani in zbudi psa.

–o–

– Ali si na kaj strašnega pomislil, ko sem za dva dni odšla z doma?
– Seveda, pomislil sem, da se boš vrnila.

–o–

– Kdo pa je v vašem razredu prvi v matematiki?

– Igor.
– V angleščini?
– Ana.
– In v fiziki?
– Oskar.
– In ti?
– Ko zazvoni.

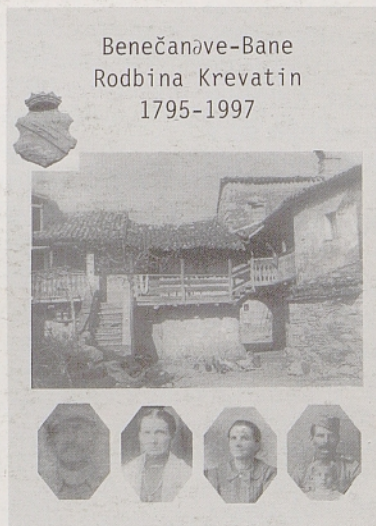
Rešitev uganke iz prejšnje številke

Pravilen odgovor na vprašanje, po kom nosi ime nagrada, ki sta jo prejela zbor Fantje izpod Grmade in njegov dirigent Ivo Kralj, je Dušan Černe. Prejeli smo en sam pravilen odgovor, ki nam ga je poslal Edi Bernhardt. Nagrajen bo s knjižno nagrado.

Tudi fotografija na tej platnici je povezana z nagradno uganke. Zanima nas vedeti, katerega leta so zažgali Narodni dom Balkan v Trstu. Tri pravilne odgovore bomo nagradili s knjigami naše založbe.

Novo pri založbi Mladika

“Novo je mogoče smiselno načrtovati, samo če dobro razumemo staro.”

Naročite jih lahko tudi na naši upravi:

Mladika, ulica Donizetti 3, Trst - tel. 040/370846 - fax 040/633307